

MASARYKOVA UNIVERZITA

Ze2BP_ORP6

Region jako objekt zkoumání regionální geografie

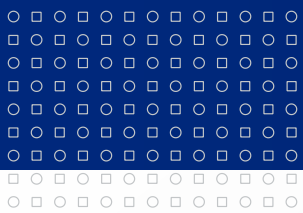
Obsah přednášky

☒ ***Koncept regionu***

- ☒ Historický vývoj
- ☒ Základní znaky

☒ ***Metody vymezení regionu***

- ☒ Regionální klasifikace
- ☒ Regionální hierarchie
- ☒ Regionální taxonomie

Co je to region?

Koncept regionu

- Region = *objekt fyzické, sociální nebo regionální geografie?*
- Složitý dynamický prostorový systém.
- Vznikl na základě interakcí přírodních a sociálně-ekonomických jevů a procesů.
- Vykazuje určitý typ organizační jednoty, která jej odlišuje od ostatních regionů.

Historické vymezení

19. století:

- Svět se skládá z regionů, které jsou ovládány konkrétní svrchovanou silou (*Humbolt, Ritter* – 19. století).
- Z latiny – „regere = ovládat“ → „regio = království, krajina či politické území“.
- 19. století – geografie popisná – popis regionů.
- Deterministický přístup (*Humbolt, Ritter*).

Historické vymezení

20. století:

- *P. de la Blache* – komplexní pojetí – vývoj posibilismu.
- Idiografické pojetí – popis znaků, které region odlišovaly od ostatních regionů.
- *R. Hartshorne* – prostorová (územní) diferenciacce.
- Indeterministický přístup – popírá spojení společnosti a krajiny.

Současnost

- Regiony jsou objektivně existující entity (*Baškovský a Lauko 1990*).
- Idiografický a nomotetický přístup.
- Hodnotí podobné znaky (např. obyvatelstvo, služby, dopravu apod.).
- Region je výsledkem prostorové diferenciacie (přírodní, politický, ekonomický, sociální či kulturní přístup).

Region

Obecné vymezení:

- Navzájem lišící se části geo sféry.
- Část geografické sféry, která je vymezená na základě zvoleného kritéria.
- Část geografické sféry, která je menší než celá zájmová oblast výzkumu, ale větší než konkrétní místo.
- Nejlogičtější způsob organizace geografických informací.

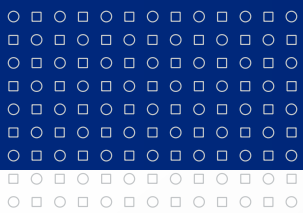
(Hagget 1965, Domaňski 1982, Baškovský a Lauko 1990, Johnson a kol. 2000, Mičian 2007)

Metody vymezení regionu

➤ Klasifikace

➤ Hierarchie

➤ Taxonomie

Klasifikace regionů

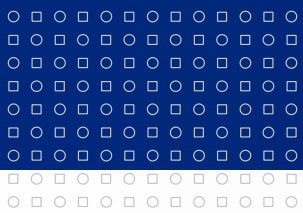
Klasifikace regionů

- Klasifikace slouží pro výzkumné účely.
- Rozdělení regionů dle různých kritérií:
 1. Odvětvové hledisko
 2. Metodologické hledisko
 3. Taxonomické hledisko
 4. Hledisko formy

Odvětvové hledisko

☒ Dle odvětví 3 typy regionů:

1. *Fyzickogeografický region (litologické, geomorfologické, klimatické, hydrogeografické, pedogeograf. a biogeograf.)*
2. *Sociálněgeografický region (zemědělské, průmyslové, dopravní, dojížděkové, rekreační, administrativní atd.)*
3. *Komplexní geografický region*

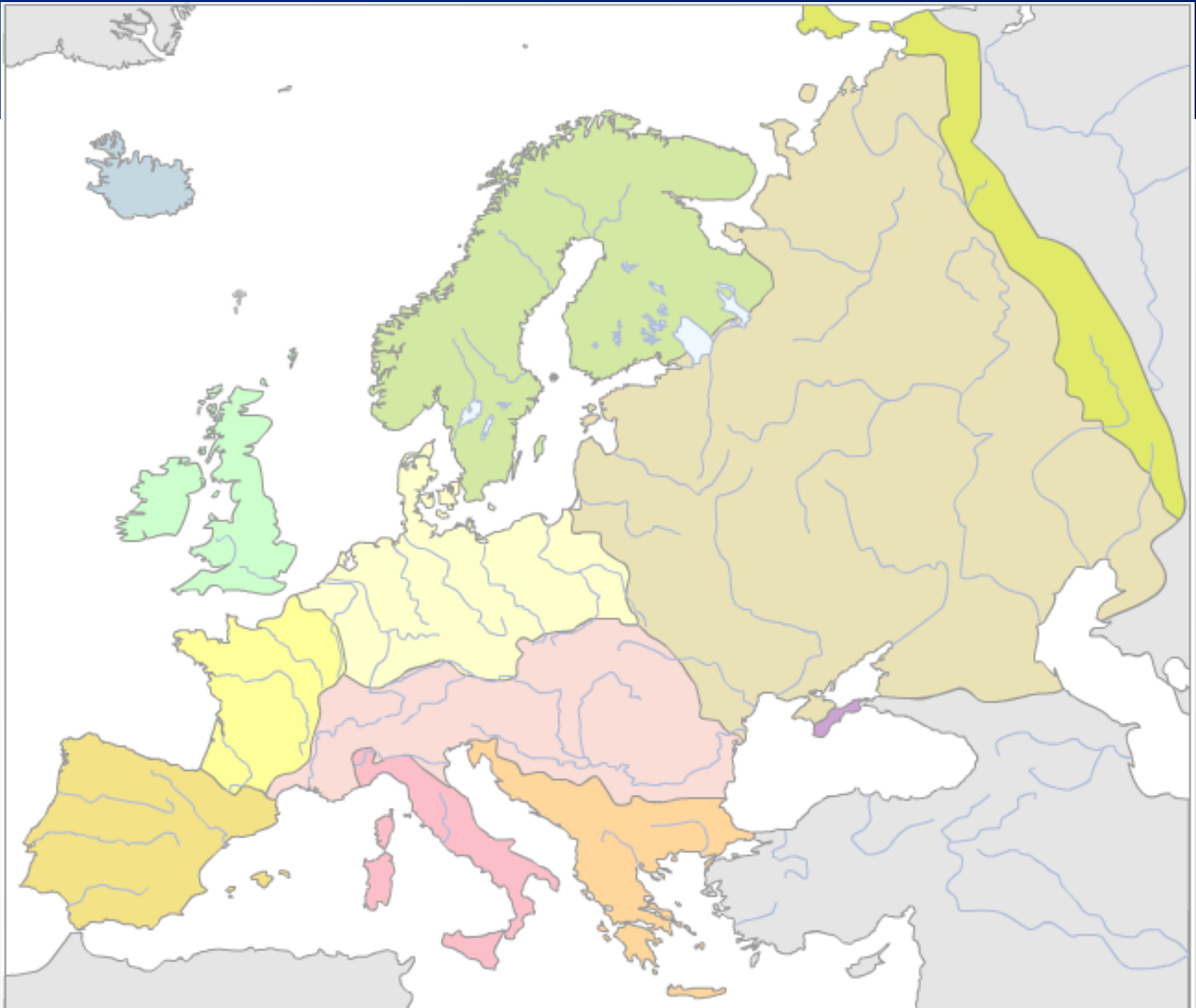

Fyzickogeografické regiony

Typy FG regionů

- ❏ **Oblast kaledonských pohoří** - území s četnými fjordy, půdy jsou chudé, často skalnaté. Povrch je kryt vřesovišti, tundrami a lesy.
- ❏ **Oblast variských pohoří** - území vysočin středních nadmořských výšek, s měkkými tvary. Povrch byl ve třetihorách zmlazen (vyzdvižen), vznikla tak kerná pohoří s temenními plošinami.
- ❏ **Oblast třetihorních pohoří** - představována vysokými pohořími, s ostrými tvary (štíty, hřebeny). Výškové rozdíly jsou značné. Horská pásma často představují významný klimatický předěl.
- ❏ **Oblast velkých nížin a pánví** - představována rozsáhlými nížinami, které vznikly ledovcovou nebo říční nánosovou činností.

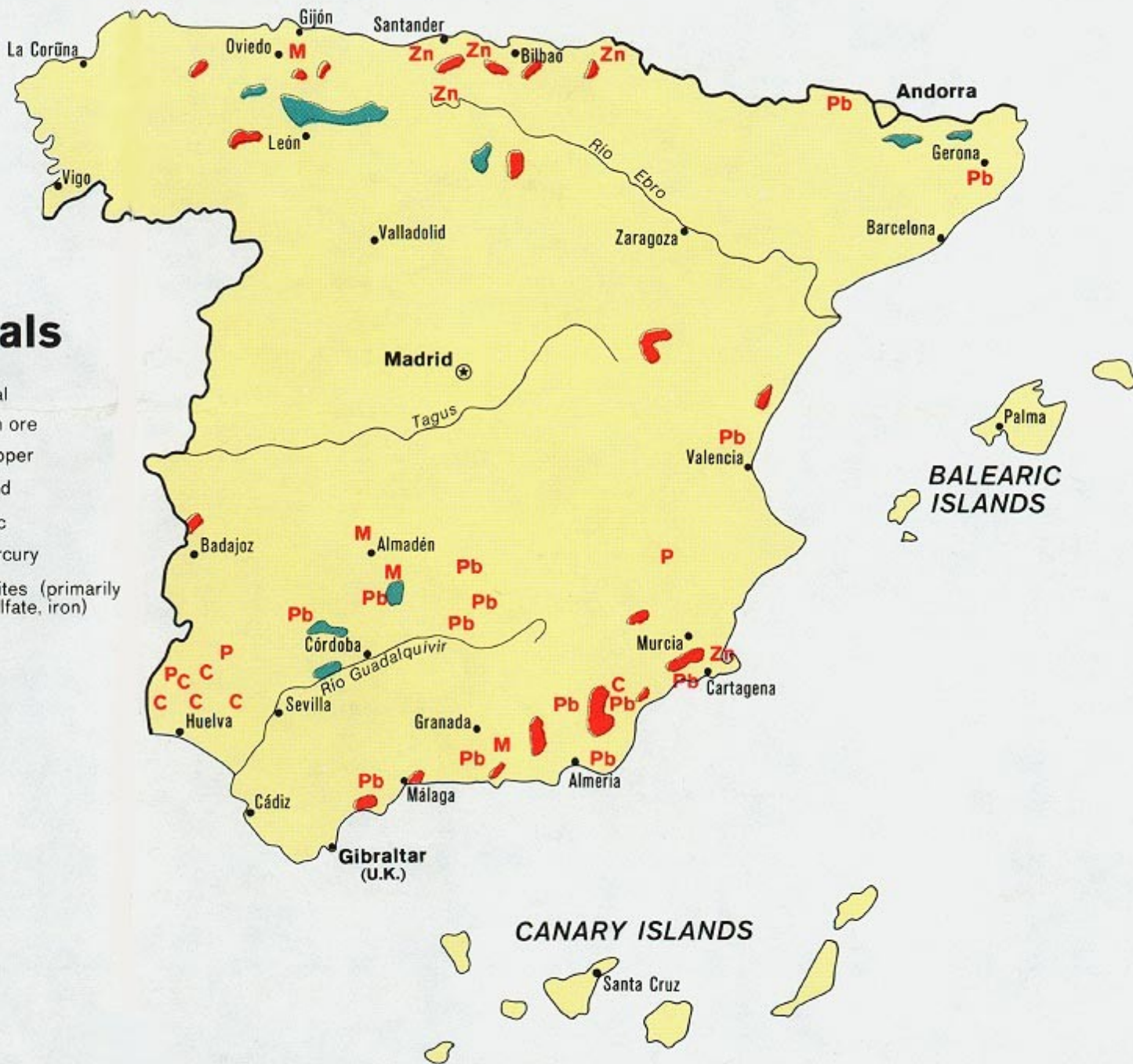

Severoatlantské a polární
ostrovy
Skandinávská oblast
Britské ostrovy
Atlantská Francie
Hercynská střední Evropa
Alpsko-karpatská oblast

Iberská oblast
Apeninská oblast
Balkánská oblast
Východoevropská rovina
Krymsko-kavkazská oblast
Ural

Minerals

- Coal
- Iron ore
- C** Copper
- Pb** Lead
- Zn** Zinc
- M** Mercury
- P** Pyrites (primarily sulfate, iron)

Nerostné bohatství

RESOURCES

- Gas
- Oil
- Gas and oil
- Coal

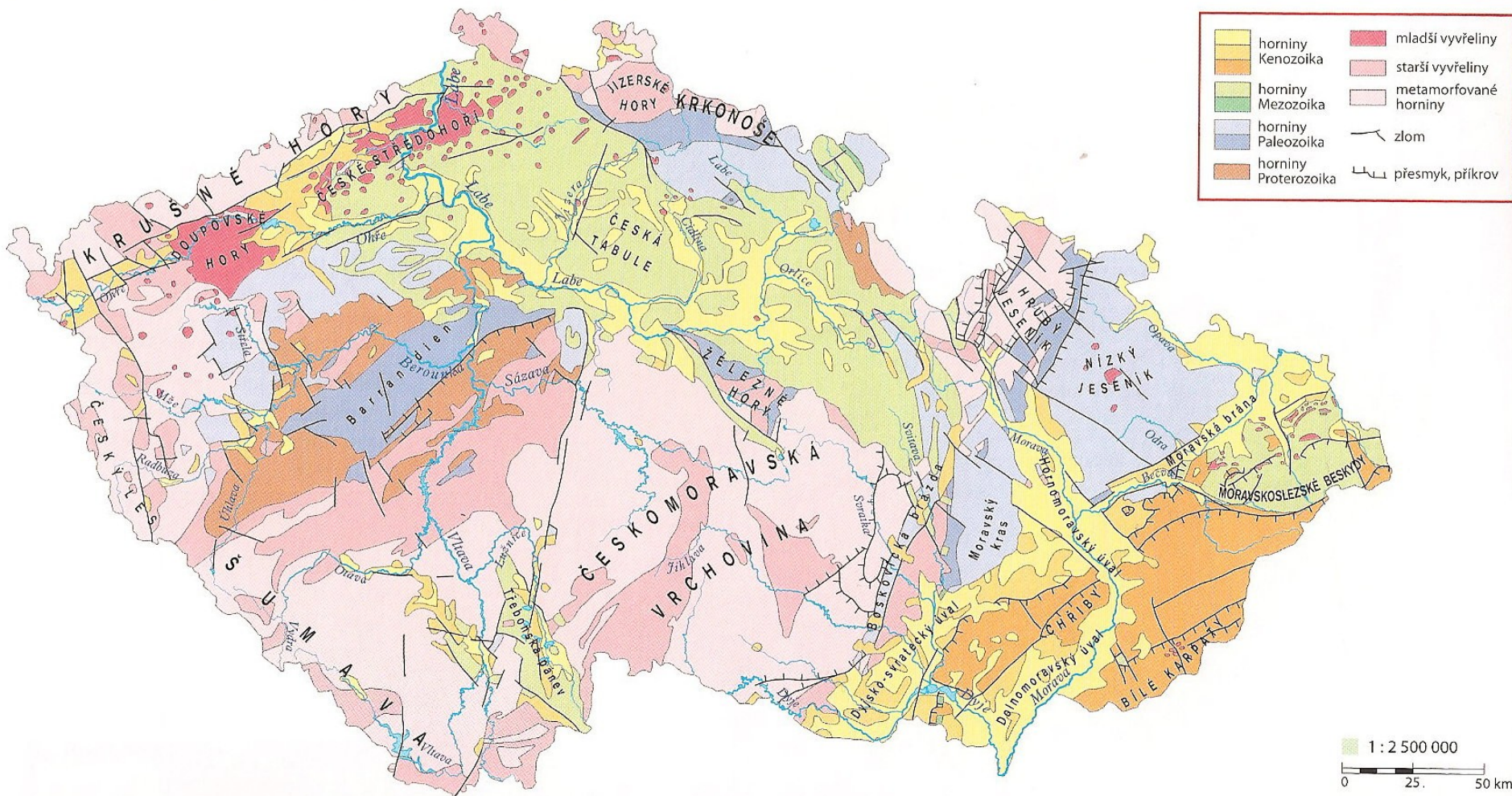
PROCESSING

- Petroleum refining

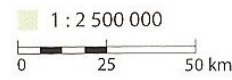
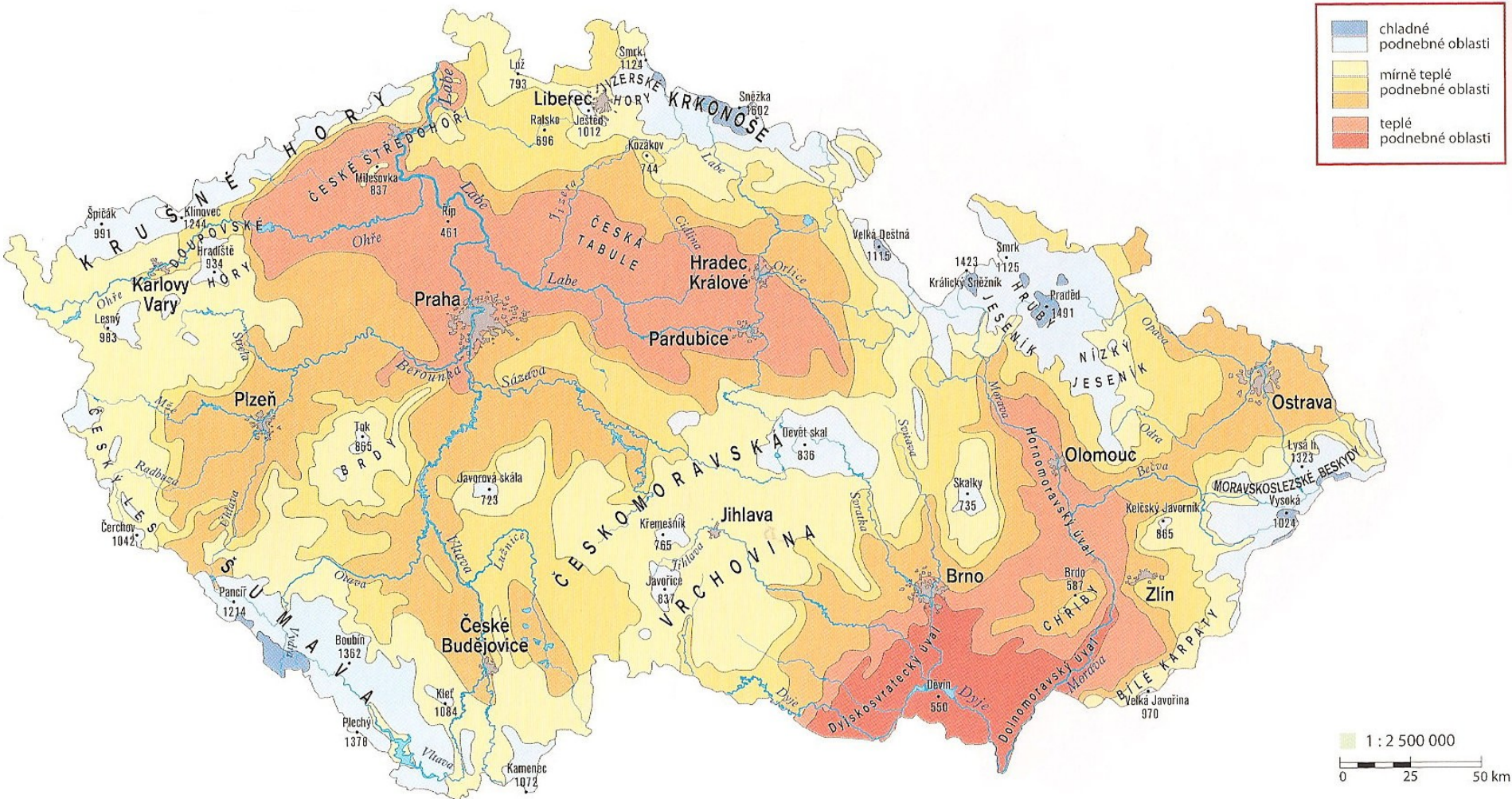
Geologie ČR

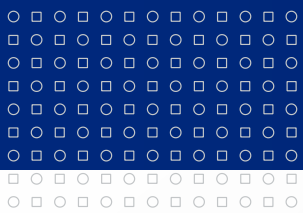
Geologická mapa

Podnebí ČR

Podnebné oblasti

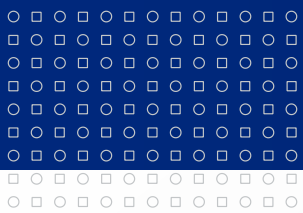
Sociogeografické regiony

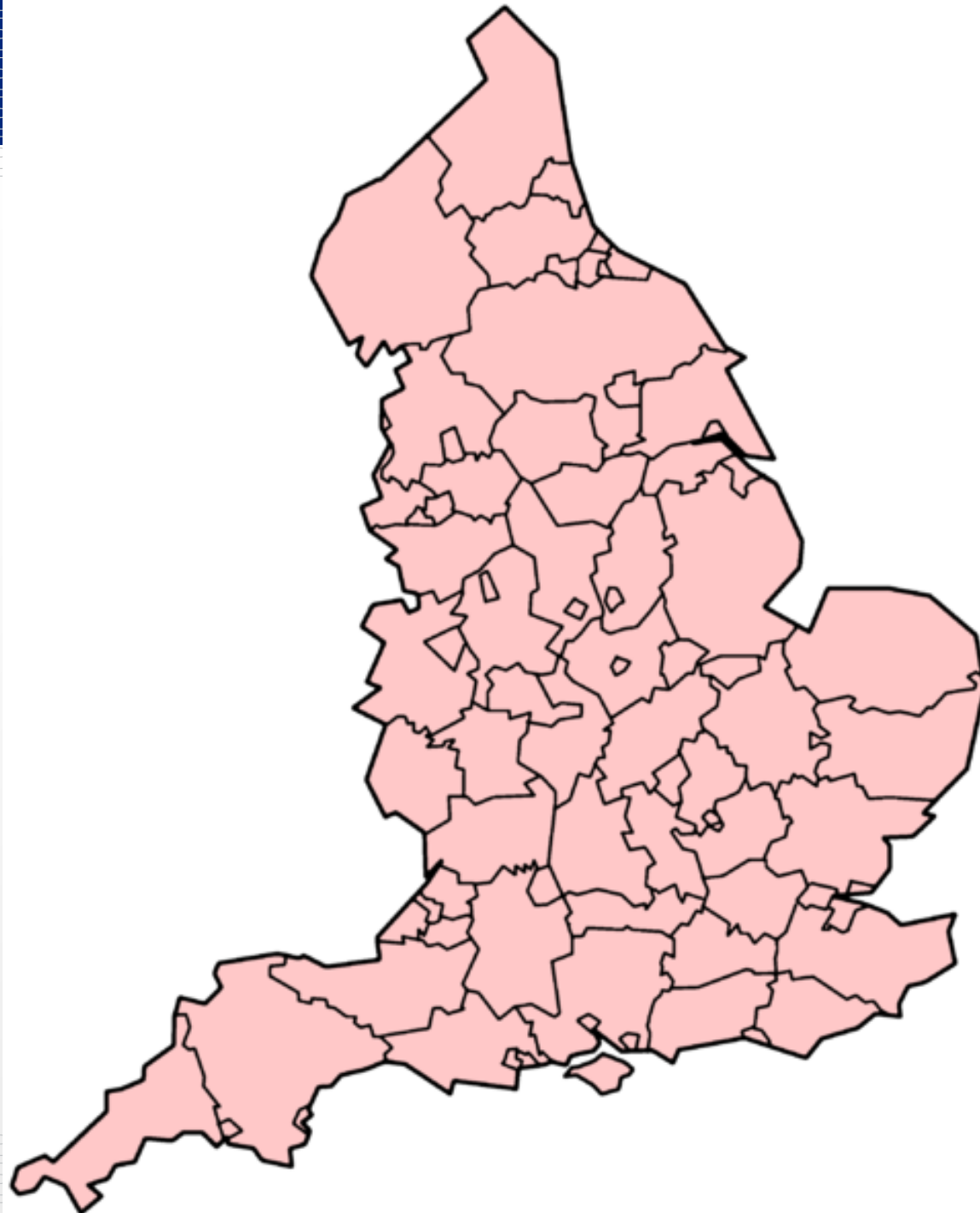

Administrativní členění státu

- ❏ Členění státu na menší územně-správní jednotky.
- ❏ Vyznačují se určitým stupněm autonomie – samospráva.
- ❏ Regiony homogenní a skladebné.
- ❏ Hierarchické v závislosti na legislativních podmínkách.
- ❏ Typy hranic – katastrů, obcí, okresů, krajů, VÚC a státu.

Regiony NUTS

- ❏ ***Nomenklatura územních statistických jednotek***
(Nomenclature des Unites Territoriales Statistique).
- ❏ Územní celky vytvořené pro statistické účely Eurostatu pro porovnání a analýzu ekonomických ukazatelů, statistickému monitorování, přípravě, realizaci a hodnocení regionální politiky členských zemí EU.
- ❏ Zavedena do praxe v roce 1988 - *(v ČR Usnesením vlády České republiky č. 707 ze dne 26. října 1998).*
- ❏ Legislativně Nařízení Evropského parlamentu a Rady č. (ES) 1059/2003.

Regiony NUTS

- ☒ Administrativně dělí státy na menší celky.
- ☒ **Normativní regiony** – dané legislativou členského státu
- ☒ **Analytické (funkční) regiony** – vymezeny na základě geografických a socioekonomických kritérií.
- ☒ Územní jednotky jsou vymezeny na základě (ekonomických, dopravních, společenských a demografických aspektů).

Důraz při vymezování je kladen na historické a přírodní podmínky daného státu!

Regiony NUTS

- ❏ Hierarchičnost na různých úrovních.
- ❏ Do 31. 12. 2007 skladebnost od NUTS 0 – NUTS 5.
- ❏ Od 1. 1. 2008 pouze tři úrovně (NUTS 1, 2 a 3)

Level	Minimum	Maximum
NUTS 1	3 million	7 million
NUTS 2	800 000	3 million
NUTS 3	150 000	800 000

- ❏ *Např. NUTS 1 pro Francii, Itálii, Řecko nebo Španělsko, NUTS 2 pro Německo, NUTS 3 pro Belgii, atd.*

Regiony NUTS v EU

- ☒ **97** regionů na úrovni NUTS 1
- ☒ **271** regionů na úrovni NUTS 2
- ☒ **1303** regionů na úrovni NUTS 3

Příklady zvláštních regionů NUTS 1:

- ☒ Manner-Suomi (FI) s 303 000 km²
- ☒ Norra Sverige (SE) s 288 450 km²
- ☒ Nordrhein-Westfalen (DE) – 18 mil. obyvatel
- ☒ Nord-Ovest (IT) - 15 mil. obyvatel
- ☒ Åland (FI) - 26 000 obyvatel

Regiony NUTS v EU

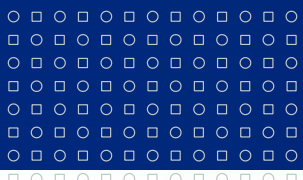
Příklady zvláštních regionů NUTS 2:

- Övre Norrland (SE) s 153 440 km²
- Pohjois-Suomi (FI) s 133 580 km²
- Île de France (F) – 11 mil. obyvatel
- Lombardia (F) - 9 mil. obyvatel
- 14 regionů nad 300 tis. obyvatel - Åland, Burgenland (AT), Guyane, Ceuta, Melilla, Valle d'Aosta/Vallée d'Aoste, Luxembourg (BE), La Rioja, Corse, Açores, Madeira, and 3 regiony v Řecku

Regiony NUTS v EU

Příklady zvláštních regionů NUTS 3:

- Norrbottens län (SE) s 98 250 km²
- Lappi (FI) s 93 000 km²
- Västerbottens län (SE) s 55 200 km²
- Španělské provincie Madrid a Barcelona, italské provincie - Milano, Roma a Napoli, německé město - Berlin a řecká obec Attiki – více jak 3 mil. obyvatel.
- Regiony v Německu, Španělsku, Řecku, Anglii, Belgii, Rakousku a ostrov Gozo na Maltě pod 50 000 obyvatel.

Regiony LAU

- Systém LAU (Local Administrative Units – místní správní jednotka).
- Do r. 2007 součást klasifikace NUTS (v ČR NUTS 4, 5).
- Určen zejména pro potřeby statistiky regionů.
- Chybí legislativní opora!

2 základní úrovně:

➤ **LAU 1** (dřívější NUTS 4) – 3 334

➤ **LAU 2** (obce) - 112 119

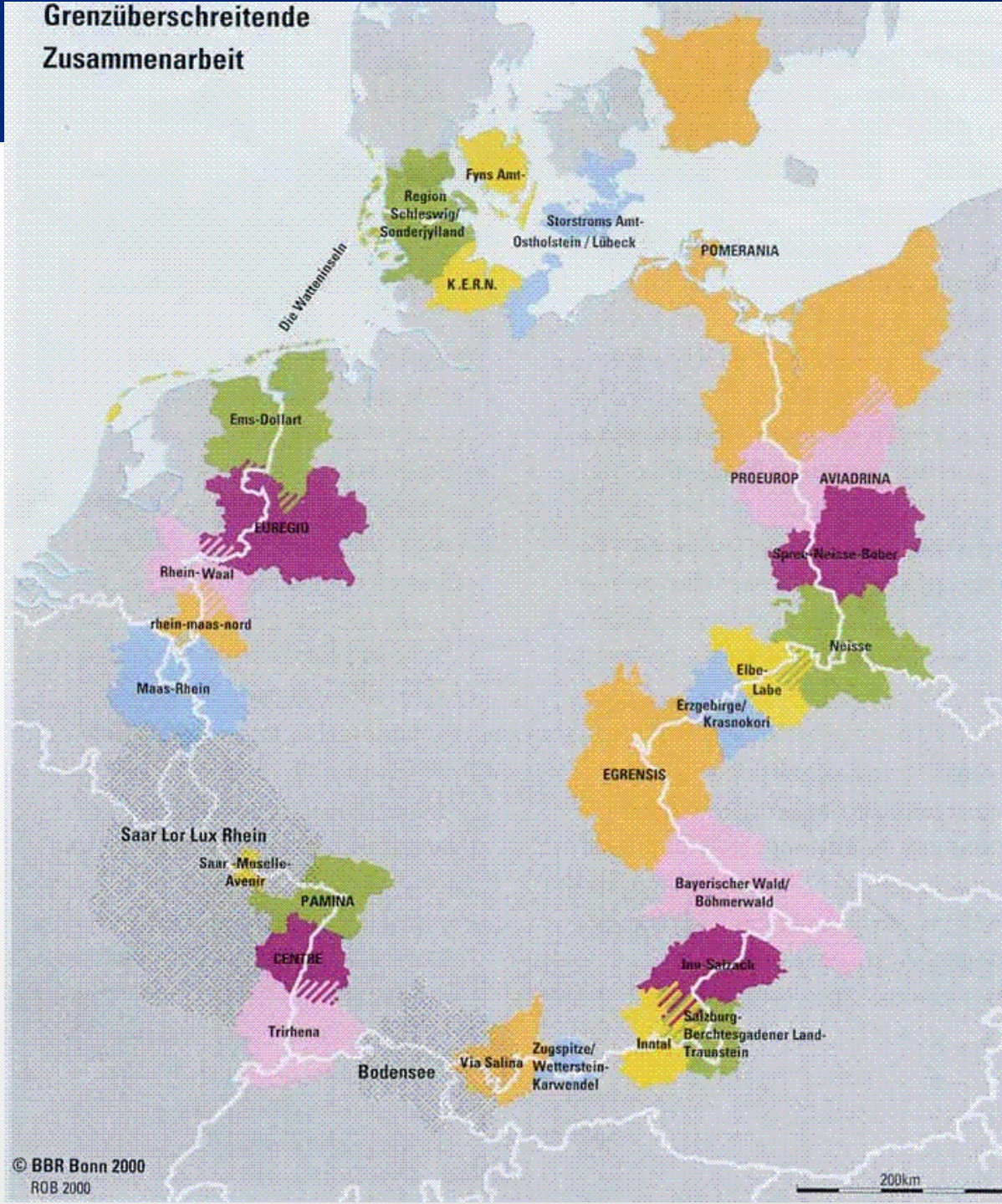
Euroregiony v EU

- ☒ Nadnárodní typ svazků či sdružení měst a obcí.
- ☒ Regionální formy spolupráce.
- ☒ Hlavním důvodem zakládání takovýchto svazků je odstraňování nerovností mezi regiony na obou stranách hranice.
- ☒ Spolupráce zasahuje do všech oblastí života občanů na kulturní, sociální, hospodářské a infrastrukturní úrovni.

Formy Euroregionů:

- ☒ veřejnoprávní (státy, země, okresy, okrsky, obce)
- ☒ soukromé, občanskoprávní
- ☒ smíšené právní formy veřejných a soukromých organizací, *public-private partnership (PPP)*
- ☒ bez právně formální formy.

Grenzüberschreitende Zusammenarbeit

Mikroregiony ČR

- Vznik mikroregionů je nutný pro společné prosazování zájmů a záměrů venkovských obcí s cílem dosažení žádoucích změn ve všech obcích určitého prostoru a je pozitivním trendem probíhajícím ve venkovském prostoru.
- Legislativně vymezen zákonem č. 128/2000 Sb. o obcích, ve znění pozdějších předpisů (§ 49–51).
- Mikroregiony, vznikající zdola mají tedy v poslední době stále častěji komplexní charakter a monofunkční mikroregiony se vyskytují stále v menší míře.

Mikroregiony ČR - zaměření

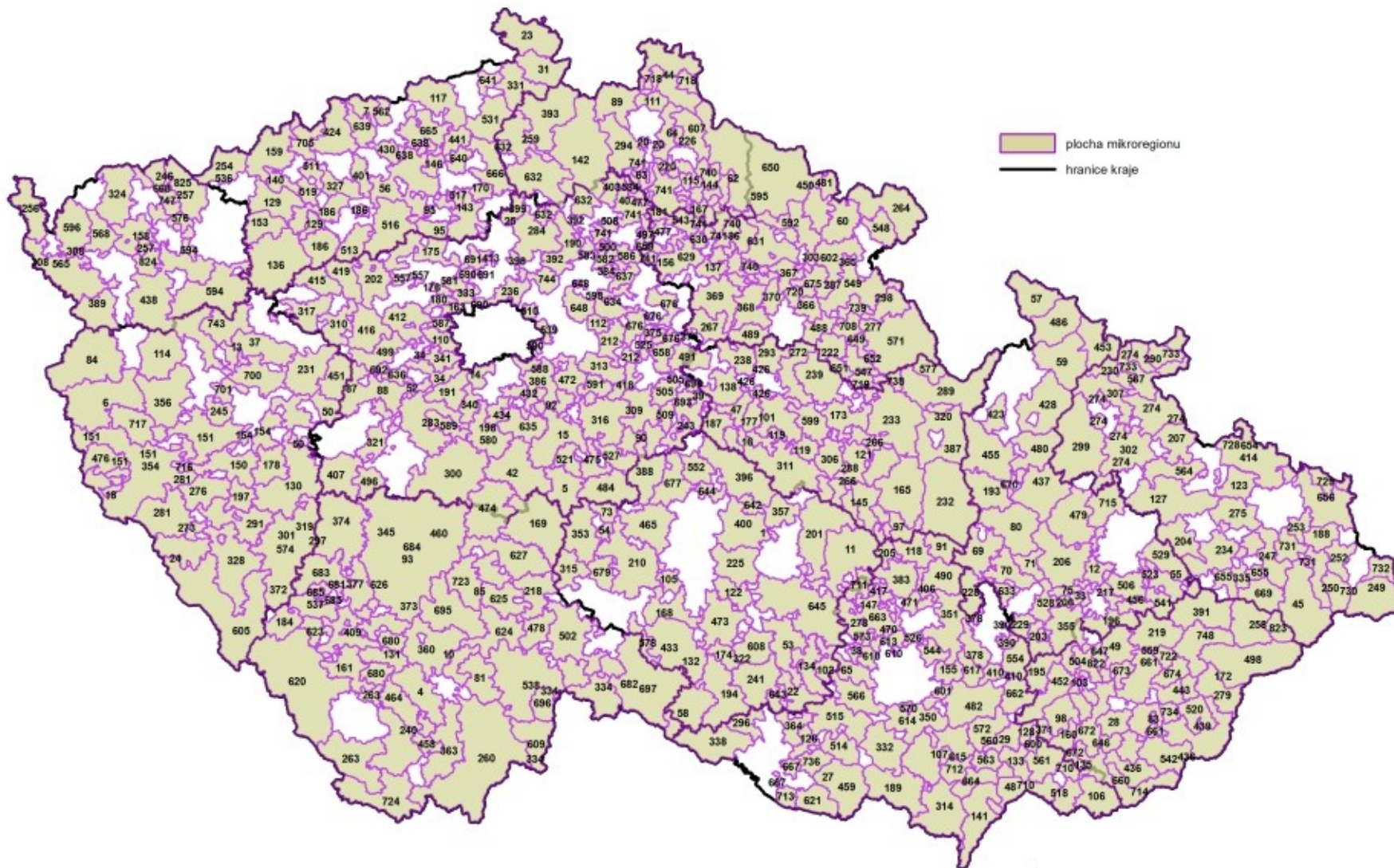
- ❑ Úkoly v oblasti školství, sociální péče, zdravotnictví, kultury, požární ochrany, veřejného pořádku, ochrany životního prostředí, cestovního ruchu a péče o zvířata,
- ❑ zabezpečování čistoty obce, správy veřejné zeleně a veřejného osvětlení, shromažďování a odvozu komunálních odpadů a jejich nezávadného zpracování, využití nebo zneškodnění, zásobování vodou, odvádění a čištění odpadních vod,
- ❑ zavádění, rozšiřování a zdokonalování sítí technického vybavení a systémů veřejné osobní dopravy k zajištění dopravní obslužnosti daného území,
- ❑ správa majetku obcí, zejména místních komunikací, lesů, domovního a bytového fondu, sportovních, kulturních zařízení a dalších zařízení spravovaných obcemi.

Mikroregiony ČR

Tabulka: Zapojení obcí do mikroregionů v letech 2003-2008

Rok	Počet obcí celkem	Obce v mikroregionech		Obce mimo mikroregiony		Počet mikroregionů
		Absol.	%	Absol.	%	Absol.
2003	6 249	4 625	74,01	1 624	25,99	491
2004	6 249	4 685	74,97	1 564	25,03	505
2005	6 248	5 280	84,51	968	15,49	533
2007	6 249	5 385	86,17	864	13,83	551
2008	6 249	5 473	87,58	776	12,42	570

Mikroregiony v České republice

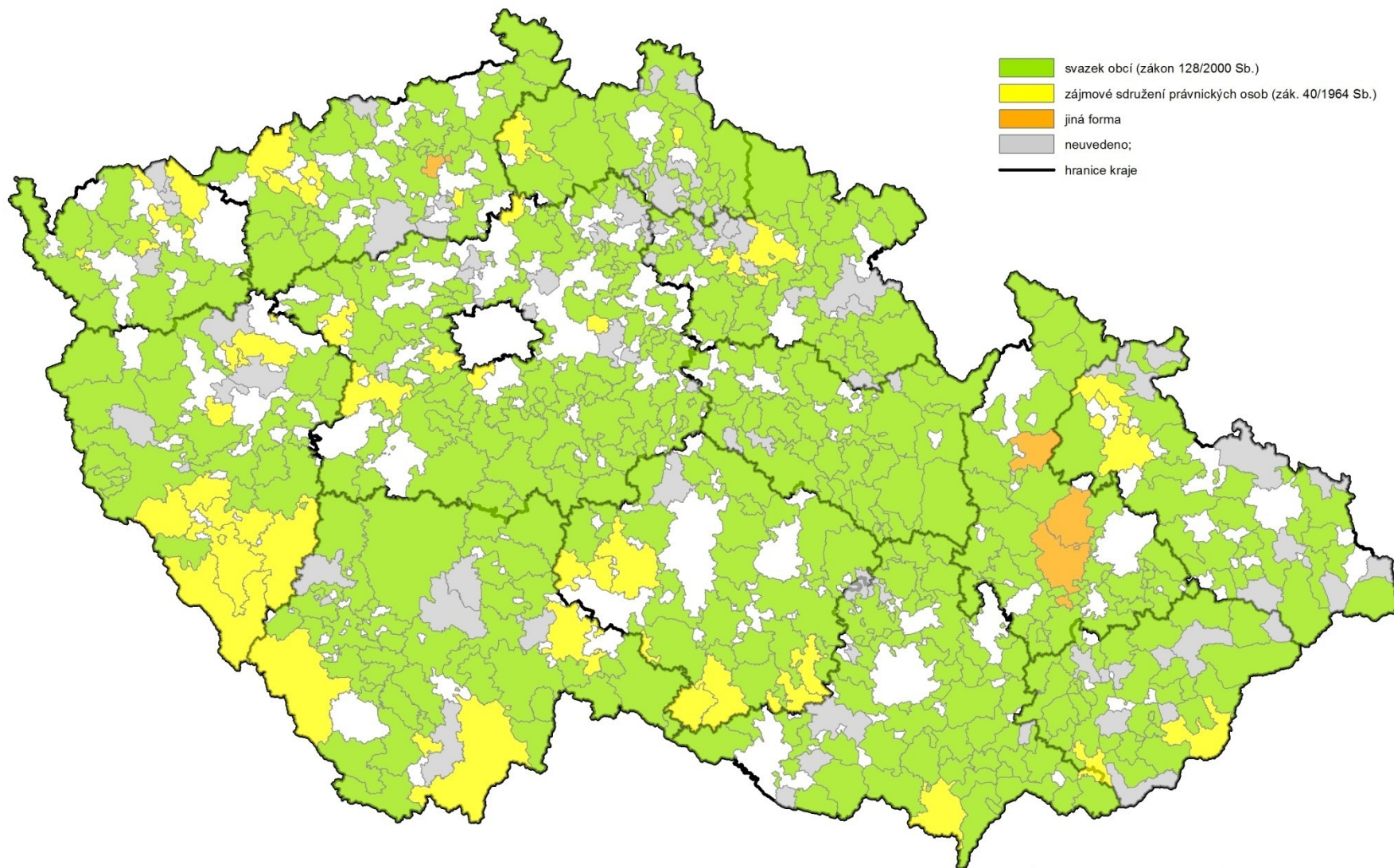

Stav k 30.9.2012

Ústav územního rozvoje, Brno, 2012
Mapový podklad: (c) Český úřad zeměměřický a katastrální, 2011

Právní forma mikroregionu

Stav k 30.9.2012

Ústav územního rozvoje, Brno, 2012
Mapový podklad: (c) Český úřad zeměměřický a katastrální, 2011

Problémové regiony

- Pojem problémový region je velmi relativní (viz např. problémový region ve Švýcarsku x EU x RZ).
- Obecně platí, že vyspělejší státy se vyznačují menšími meziregionálními rozdíly než je tomu ve státech zaostalejších (např. USA x Čína, resp. Indie).
- Proto také tradiční dilema mezi sociální spravedlností na jedné straně a ekonomickou efektivností, resp. rizikem neefektivní alokace zdrojů na straně druhé, existuje především v RZ, a to díky podstatným meziregionálním rozdílům v kulturních tradicích, vzdělanosti, vybavenosti infrastrukturou a tedy i v produktivitě práce.

Regionalizační kritéria problémových regionů ČR I.

- ☒ Závislost velikosti meziregionálních rozdílů na velikosti regionů, čím větší regiony tím menší rozdíly, ale zvyšují se rozdíly vnitroregionální.
- 1) míra nezaměstnanosti a její průměrná délka (nez. mladých lidí, žen),
- 2) HDP a tempo růstu, (na 1 obyv., na 1 EAO),
- 3) ekonomická struktura, rychlost odvětvových změn, % malých firem, % EA v zemědělství,
- 4) migrační saldo, přírůstek/úbytek obyv., stáří obyv., i vzdělání,
- 5) infrastruktura – dálnice, VVR, letiště,
- 6) stav ŽP,
- 7) geografická poloha regionu - periferní, exponovaná, pohraniční.

Regionalizační kritéria problémových regionů ČR II.

- ☒ V každém státě je používán poněkud jiný soubor kritérií, z nichž některé mají kvalitativní povahu (např. ve Francii).
- ☒ Nejčastěji používanými kritérii pro vymezení problémových regionů je však míra nezaměstnanosti, výše HDP/obyv., ekonomická struktura a migrační saldo (hl. Skandinávie).
- ☒ Zákon č. 248/2000 Sb. o podpoře regionálního rozvoje (novelizace v roce 2007).

Ukazatel		JČK	PLK	KVK	ULK	LBK	KHK	PAK	JMK	OLK	ZLK
		Rok zpracování programového dokumentu									
		2007	2002	2007	2001	2007	2007	2006	2006	2005	2002
Trh práce	Míra nezaměstnanosti	X	X	X	XY ^A	X	X	X	XY	XY	XY
	Míra dlouhodobé nezaměstnanosti	X									
	Počet uchazečů na 1 VPM	X									
	Míra ekonomické aktivity obyvatel						X			X	X
	Podíl pracovních sil v zemědělství	X	X		Y				Y	Y	
	Vývoj zaměstnanosti v zemědělství				Y						Y
	Podíl pracovních sil v průmyslu				X					X	X
	Podíl pracovních sil ve službách					X	X		Y		
Ekonomika	Daňová výtěžnost ^B		X		Y	X	X	X		Y	
	Podnikatelská aktivita				X	X	X	X	Y	XY	
	Průměrná hrubá měsíční mzda	X									
Demografie	Vývoj počtu obyvatel						X		Y		
	Index mládeže						X				
	Index stáří		X					X		Y	Y
	Index závislosti						X				
	Přirozený přírůstek						X				
	Migrační přírůstek (saldo)	X	X				X	X		Y	
	Míra přebytku/úbytku obyvatel						X				
	Podíl české národnosti						X				
	Podíl obyvatel s VŠ vzděláním		X				X				
	Podíl obyv. s maturitou a vyšším vzděl.								Y		

Regionalizační kritéria problémových regionů ČR III.

Ukazatel		JČK	PLK	KVK	ULK	LBK	KHK	PAK	JMK	OLK	ZLK
	Podíl obyvatelstva bez maturity					X					
Infrastruktura	Podíl domů postavených před 1945								Y		
	Podíl domů napojených na kanalizaci		X				X		Y		
	Podíl domů napojených na vodovod		X				X		Y		
	Podíl domů napojených na plyn						X		Y		
	Podíl domů s ústředním topením						X				
	Změna obydlených bytů						X				
	Průměrná plocha na 1 byt						X				
	Průměrná plocha bytu na 1 osobu						X				
	Podíl bytů s plynem						X				
	Podíl bytů postavených do 1945						X				
	Podíl neobydlených bytů						X				
	Hustota dopravních sítí	X									
Hustota zalidnění	X	X		Y	X			X	Y	Y	Y

Typy problémových regionů ČR

❖ ***Strukturálně postižené regiony***

- ❖ Soustředují se v nich negativní projevy strukturálních změn, dochází k útlumu odvětví a výroby a k růstu nezaměstnanosti.

❖ ***Hospodářsky slabé regiony***

- ❖ Vykazují podstatně nižší úroveň rozvoje než je průměr EU.

Typy problémových regionů ČR

❖ ***Venkovské regiony***

- ❖ Charakterizované nízkou hustotou zalidnění, poklesem počtu obyvatel a vyšším podílem zaměstnanosti v zemědělství.

❖ ***Ostatní regiony***

- ❖ Jejich podporování státem je žádoucí z jiných důvodů (např. regiony pohraniční, se silně narušeným ŽP, s vyšší průměrnou mírou nezaměstnanosti vůči EU).

VYMEZENÍ REGIONŮ SE SOUSTŘEDĚNOU PODPOROU STÁTU

- Hranice státu
- Hranice kraje
- Hranice okresu
- Strukturálně postižené okresy
- Hospodářsky slabé regiony
- Regiony s vysoce nadprůměrnou nezaměstnaností

0 50 100 km

Pro MMR vyrobilo CRR ČR
Zdroj geografických dat: © ČÚDZ
© CRR ČR, prosinec 2009
www.crr.cz

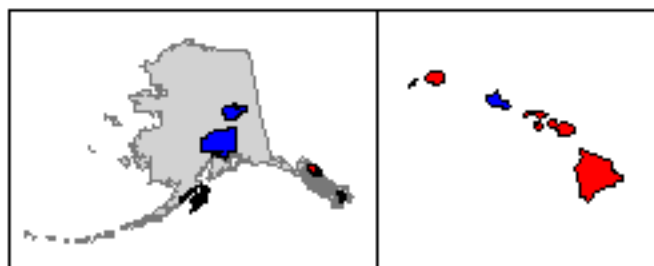
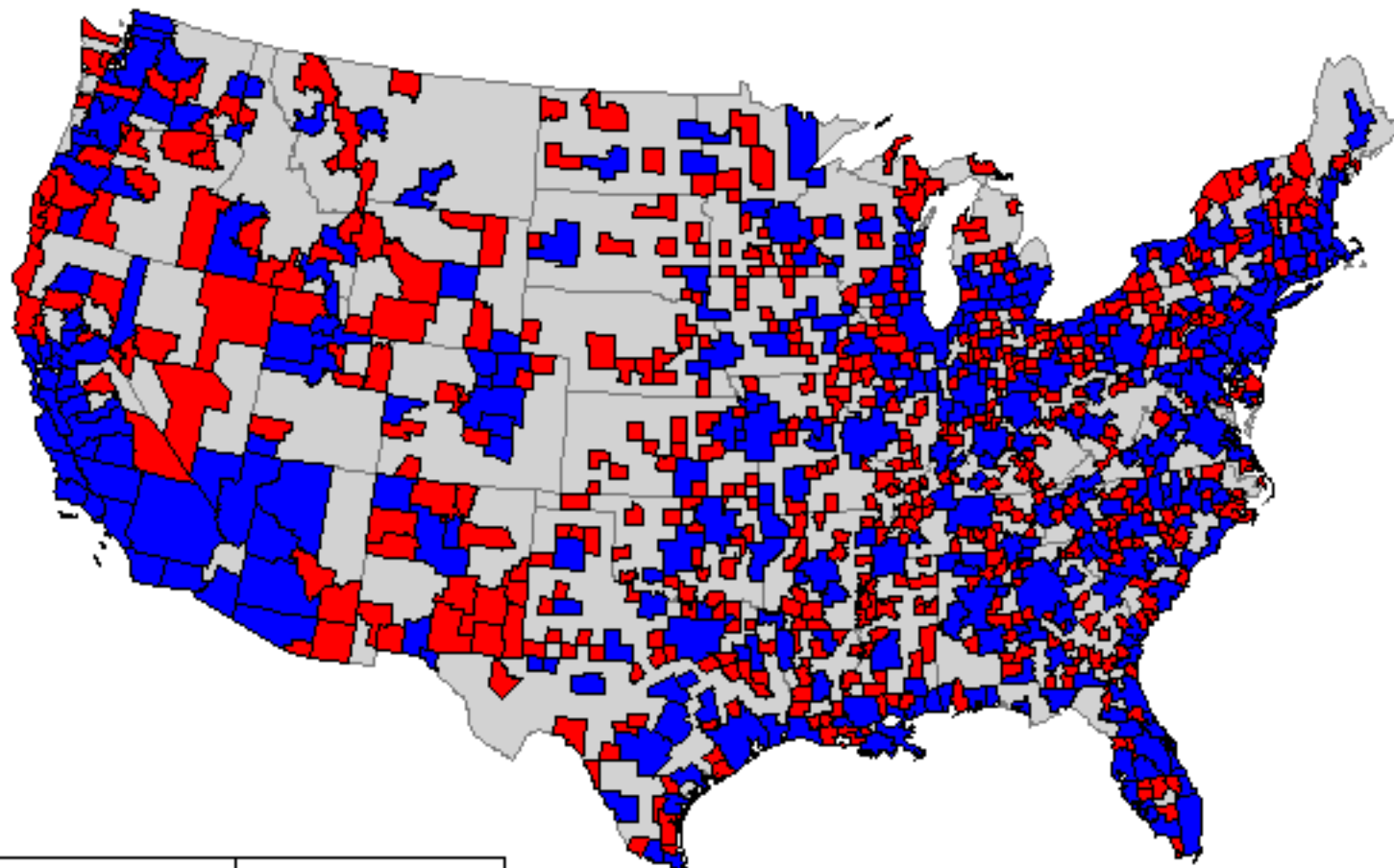
Růstové regiony ČR

- Metropolitní regiony, velké aglomerace.
- Vysoká úroveň HDP, sociální i ekonomická dualita (např. existence progresivního terciéru a high-tech oborů vs. značný objem nekvalifikovaných pomocných prací), kvalitní, ale přetížená infrastruktura, poškozené životní prostředí, existence vnitroměstských problémů a starých (nevyužívaných) průmyslových areálů (např. Manchester).

Růstové regiony ČR

- European Spatial Planning Observation Network (ESPON) rozlišuje:
 - *Administrativní přístup* – založený na administrativním statutu měst – město jako nástroj k organizaci a řízení teritoria.
 - *Morfologický přístup* – založen na zastavěné ploše, počtu obyvatel – město jako fyzický objekt (městské oblasti s více než 650 obyvateli na km² nebo s více než 20 000 obyvatel pokud mají jasně koncentrované morfologické jádro.
 - *Funkční přístup* – založen na vztazích mezi jádrem a obklopující oblastí – město jako ekonomická a sociální entita (více než 50 000 obyvatel a urbánní jádro (jádro aglomerace) více než 15 000 nebo více jak 0,5 % národní populace).

(2000 Metropolitan and Micropolitan Area coverage = 1,785 counties)

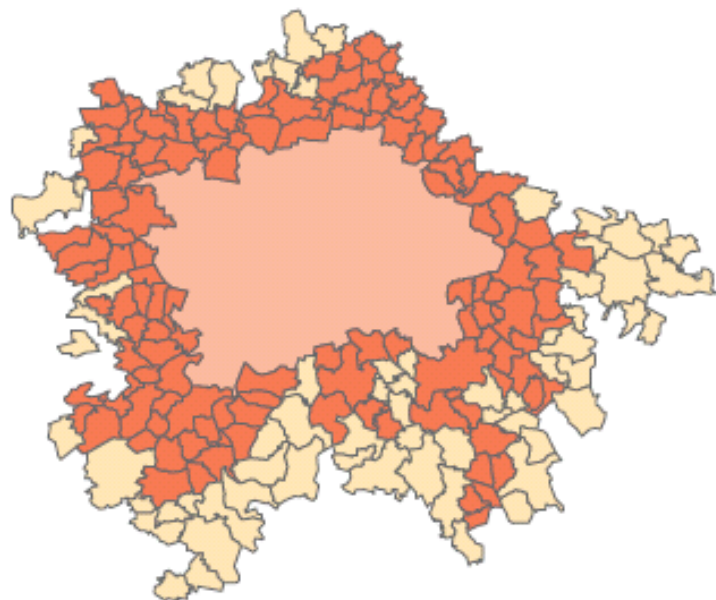

SOURCE: Department of Commerce
Census Bureau

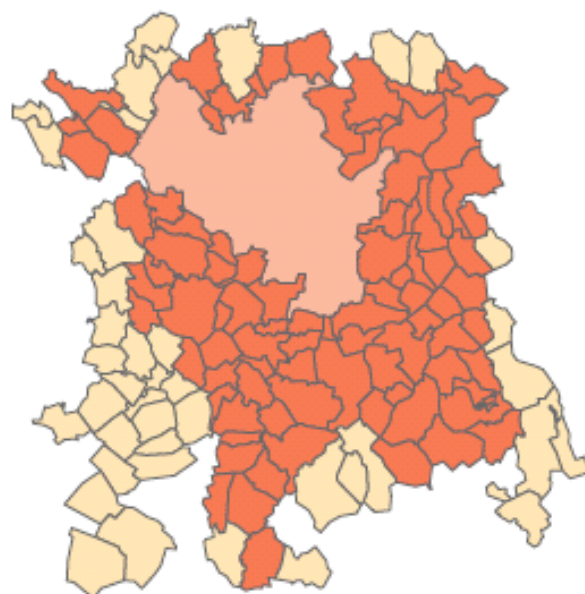
NOTE: Areas in New England are county-
based under the 2000 standards.

Blue Metropolitan Areas
Red Micropolitan Areas
Gray Outside 2000 coverage

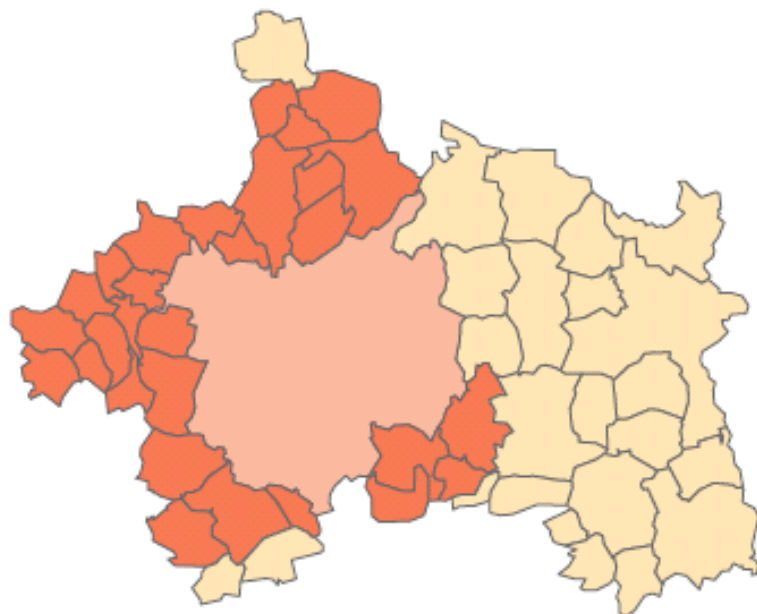
a) Prague

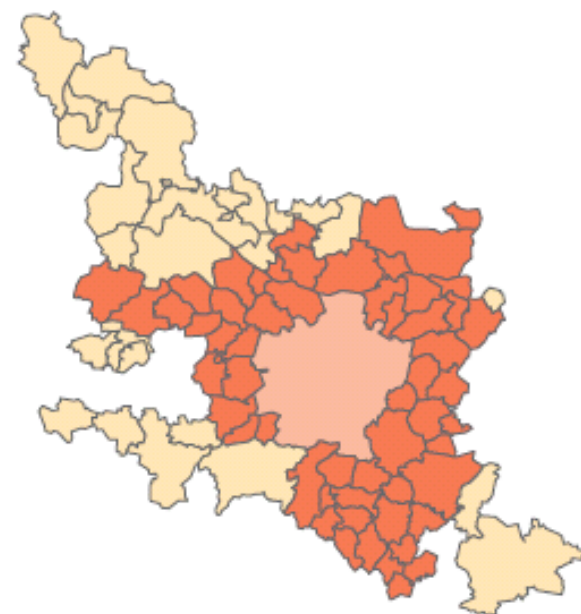
b) Brno

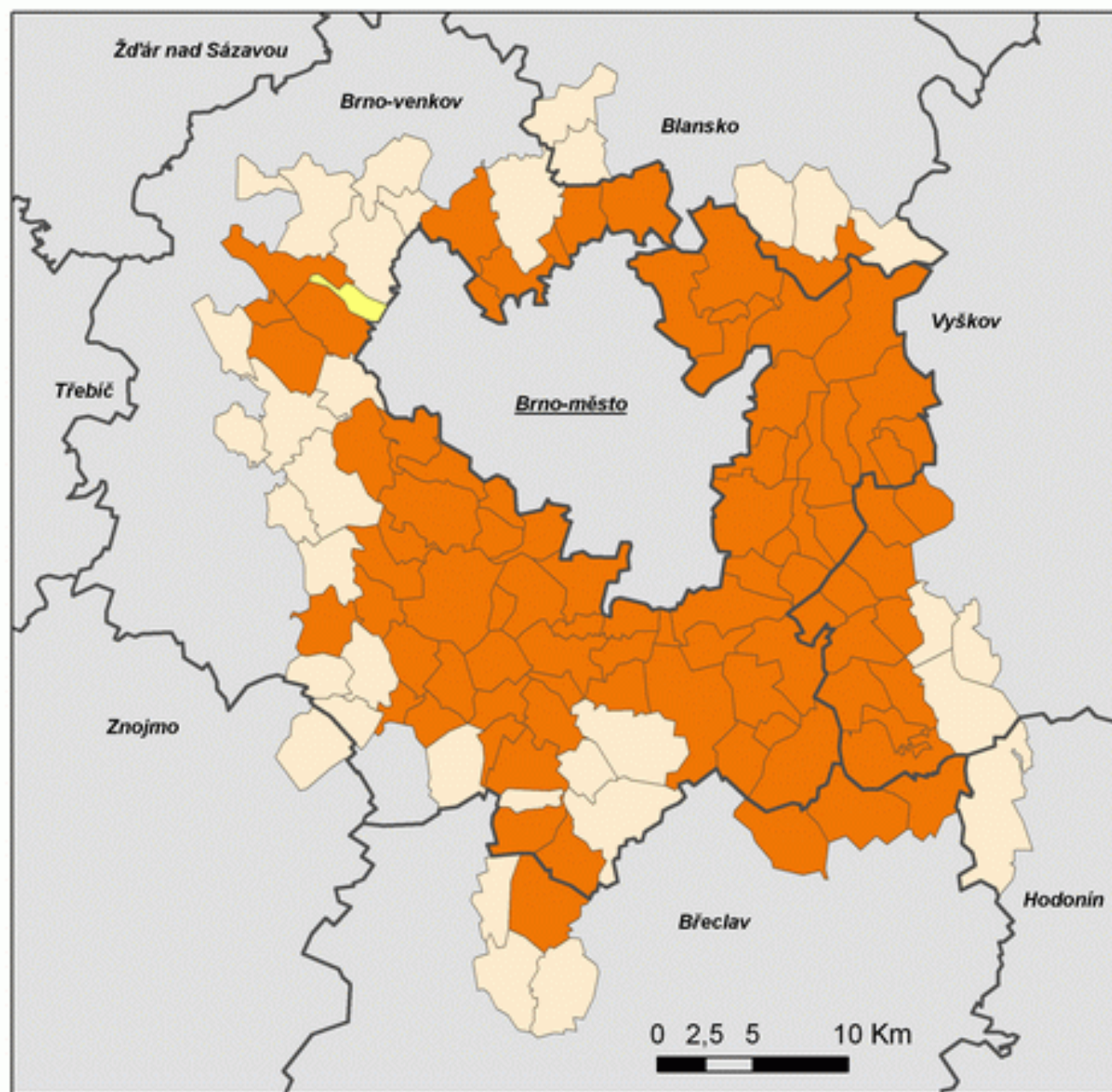
c) Ostrava

d) Pilsen

BRNĚNSKÝ AREÁL NA ZÁKLADĚ DOJÍŽDKY ZA PRACÍ - 2001

Podíl dojíždějících za práci z jednotlivých obcí do města Brna na celkovém počtu ekonomicky aktivních

S

1 : 300 000

Zpracováno na základě dat Českého statistického úřadu

Metodologické hledisko

- ❏ K čemu regiony slouží?
- ❏ Proč je vymezujeme?

- ❏ 3 základní přístupy k regionu (*Dziewoński, 1967*):
 1. *Region jako **nástroj** geo výzkumu (statický region)*
 2. *Region jako **objekt** geo výzkumu („cílový“ region)*
 3. *Region jako **nástroj managementu** území (plánovací region)*

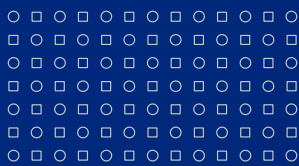
MMR, OKBP, Ing. ŽÁDNÍK

Taxonomické hledisko

❏ Důležitá geografická lokace:

1. *Individuální regiony (vymezeny na základě unikátních a specifických znaků) – mají své neopakovatelné jméno (např. Krkonoše, Valašsko, Jižní Morava)*
2. *Typologické regiony (definovány na základě obecných a typických vlastností (např. národní parky, regiony s hustou železniční sítí, řídké osídlené oblasti apod.)*

OBR. 10.3 INDIVIDUÁLNÍ A TYPOLOGICKÉ REGIONY – KONKRÉTNÍ PŘÍKLAD

a) individuální regionalizace

hranice a název okresu

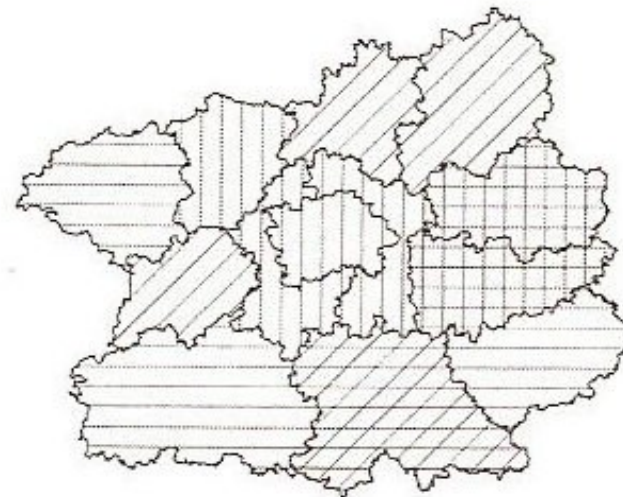

b) typologická regionalizace

Zastoupení sektorů NH
(podle podílu zaměstnaných osob):

I.	+	+	-	+	-
II.	-	+	+	-	-
III.	-	-	-	+	+

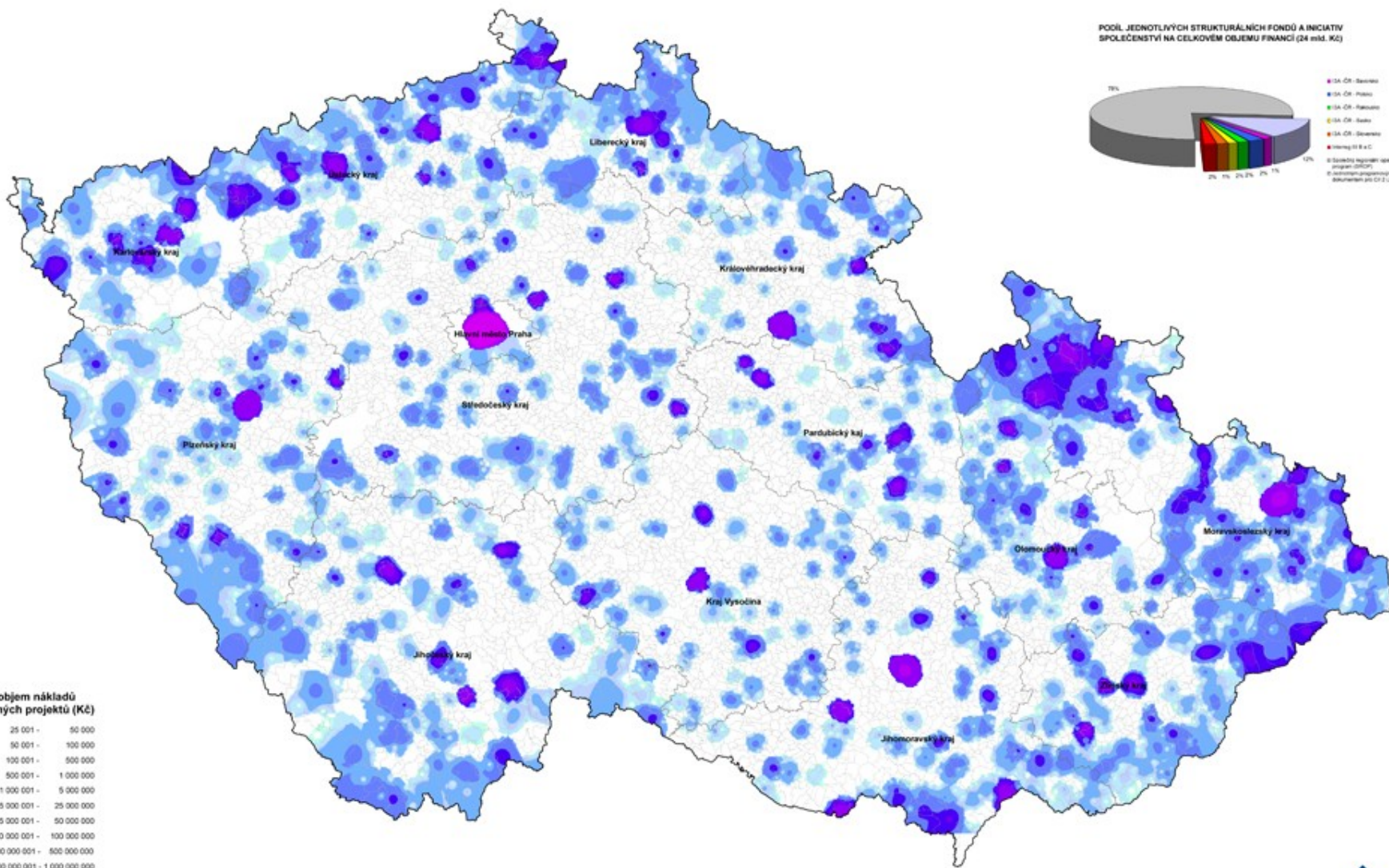
+ procentuální zastoupení nad průměrem ČR
- procentuální zastoupení pod průměrem ČR

Zdroj: vlastní návrh.

STRUKTURÁLNÍ FONDY

prostorová interpolace finančního dopadu projektů z programů realizovaných v letech 2004 - 2006

Pro prostorovou interpolaci byla použita metoda IDW s velikostí pixelu 500 m

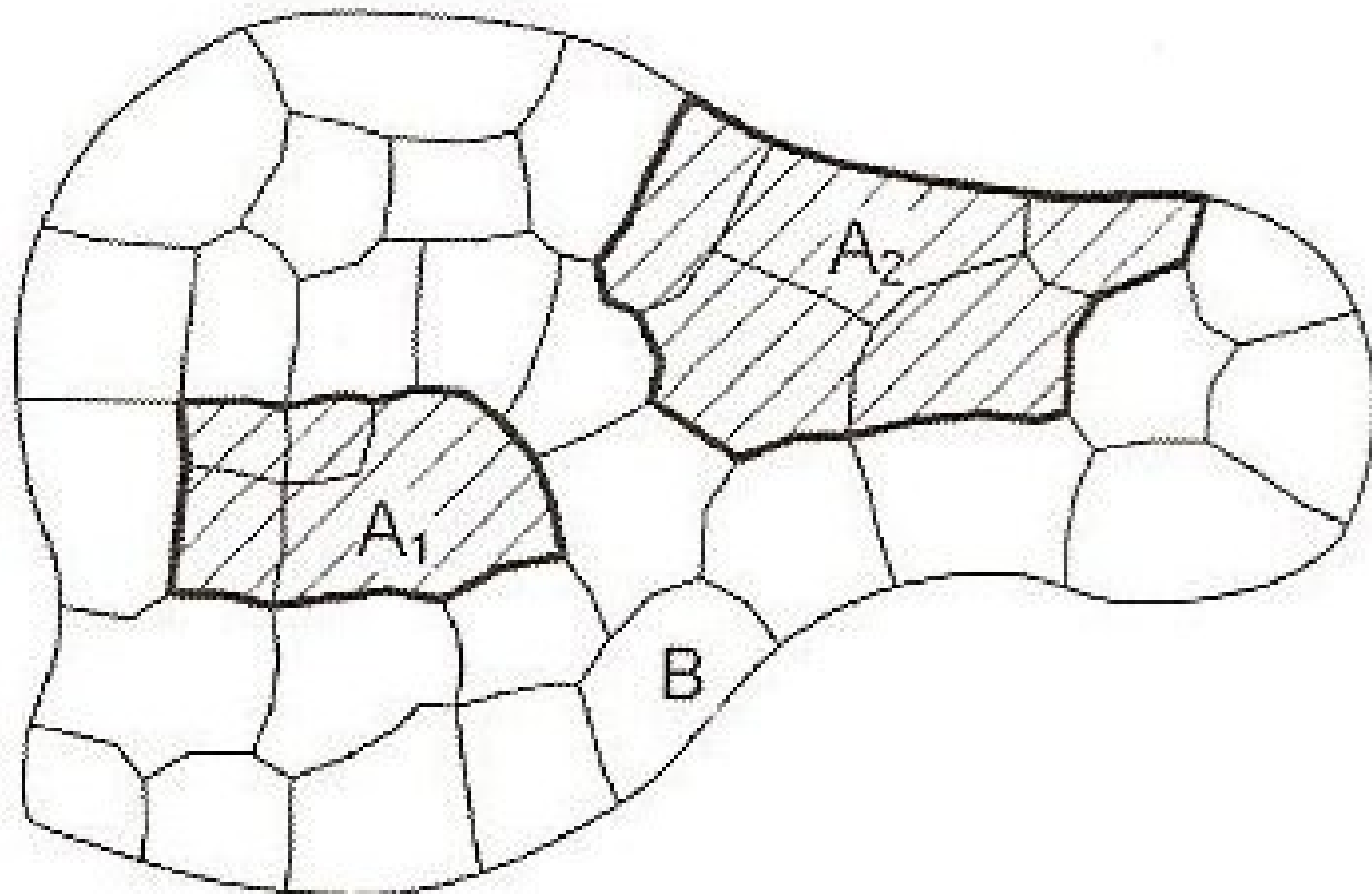

Hledisko formy

- ❏ Nejdůležitější vymezení.
- ❏ 3 základní typy regionů (*Hagget 1965, Hampl 1971*).
 1. *Homogenní regiony (formální, skalární, uniformní regiony)*
 2. *Nodální regiony (uzlové, vektorové, funkční, spádové regiony)*
 3. *Plánovací regiony (organizační, rozvojové regiony)*

Homogenní region

- Kritérium vymezení platí po celé ploše území!
- Vzhledem ke složitosti geografické sféry se nikdy nejedná o homogenní region.
- Regiony jsou proto „relativně (geneticky)“ homogenní, kvazihomogenní.
- Typické pro FG (geologické, geomorfologické, klimatické, biogeografické vymezené).
- V SG (produkční zemědělské regiony, politické, administrativní celky apod.).

— hranice prostorových jednotek

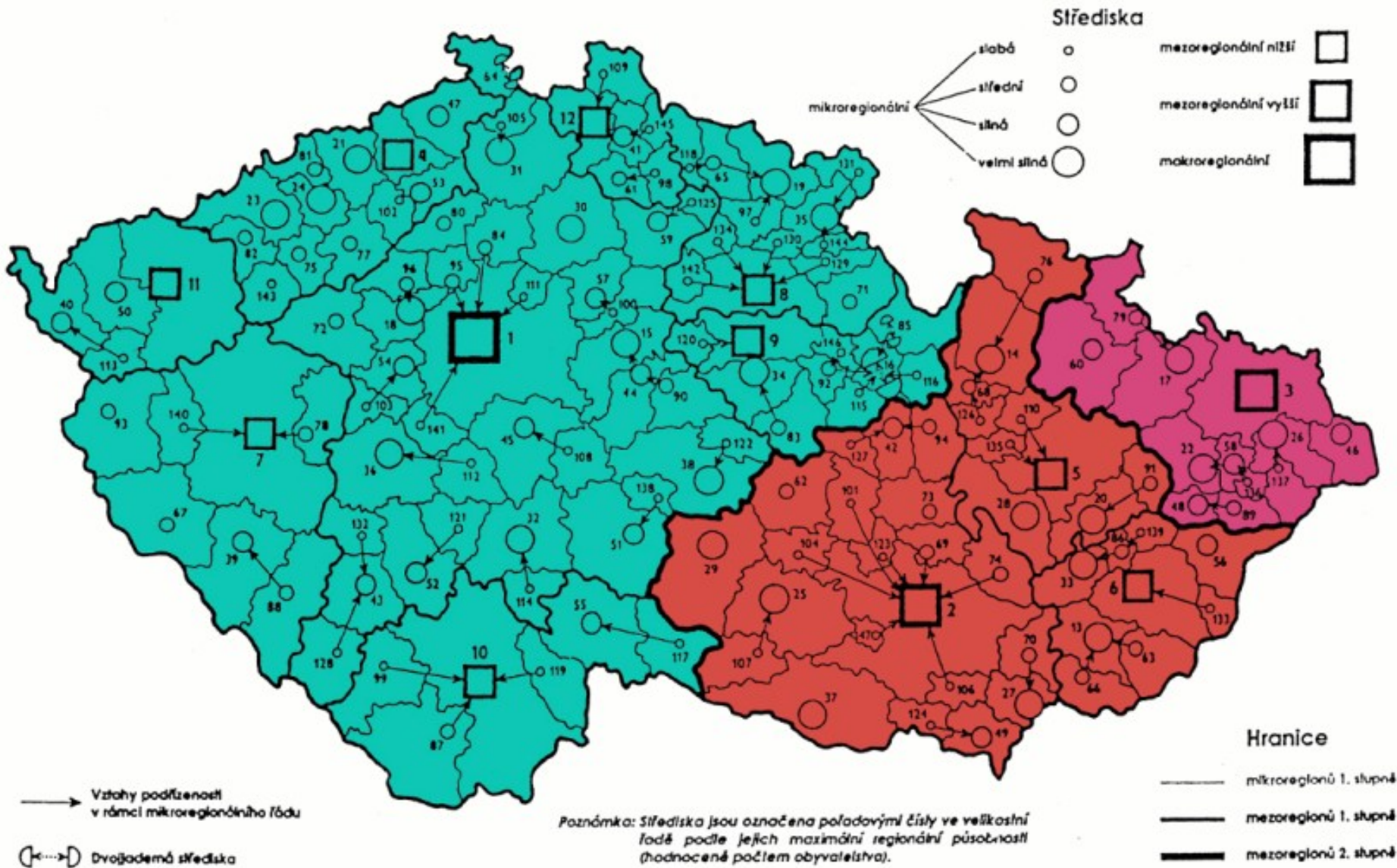
— hranice homogenného regionu

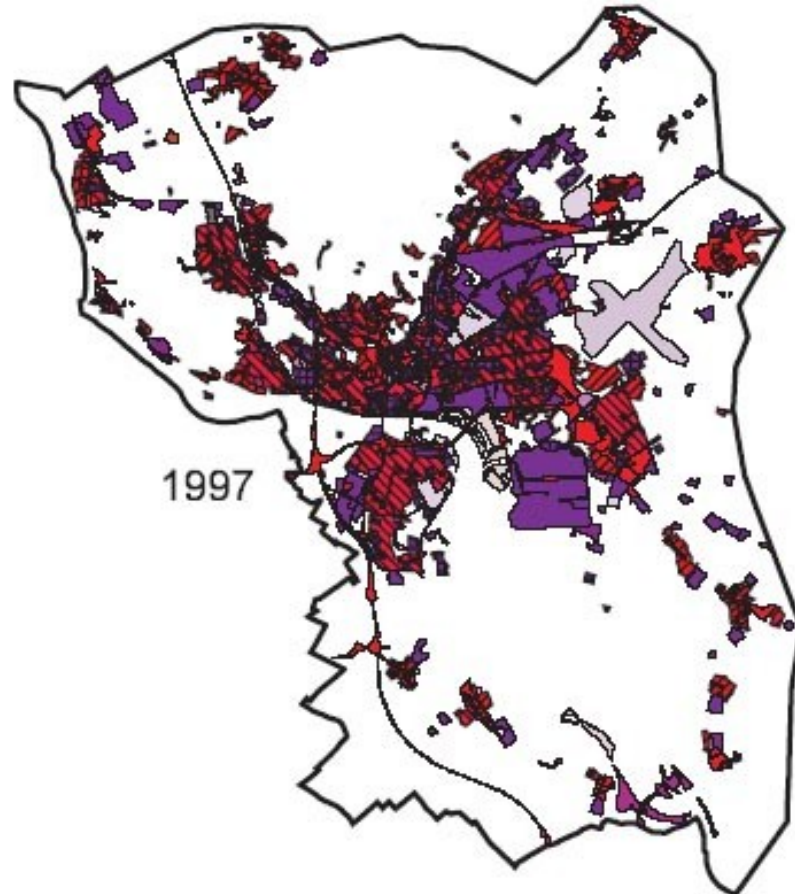
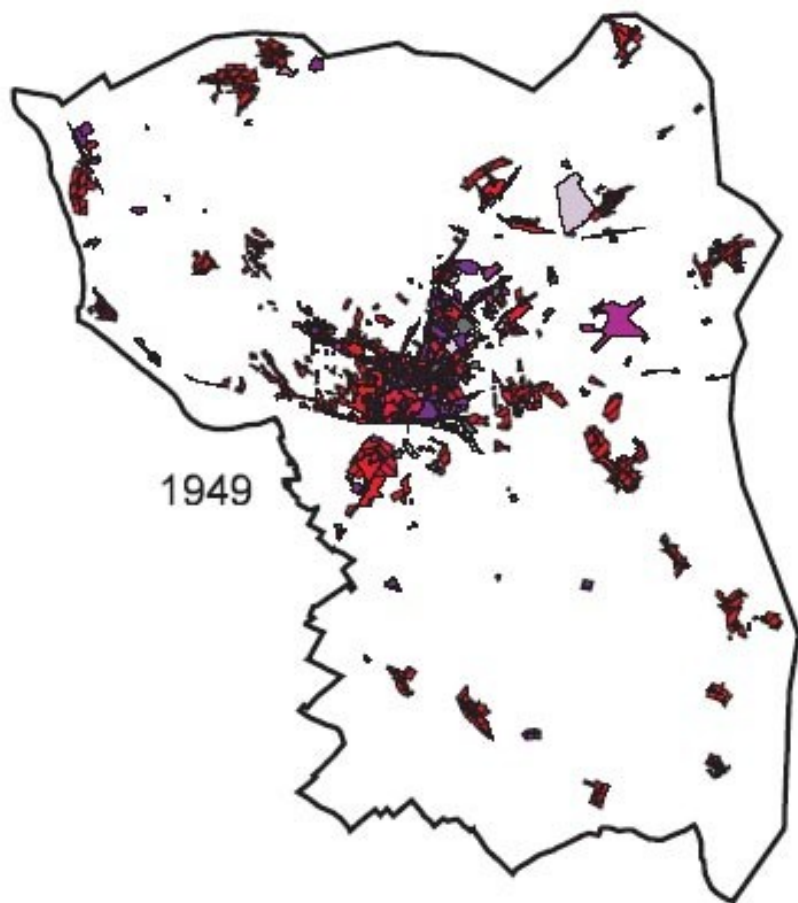
▨ hodnota regionalizačného kritéria A (K_A)

Nodální region

- Základem jsou funkční vztahy v území!
- Základem je jádro, kolem kterého je region organizován.
- Vychází z polarizace prostoru.
- Častější v SG (dopravní obslužnost, dojížd'ka do zaměstnání, spádové regiony nemocnic apod.).
- Založeny na vazbách mezi jádrem a periferií (Thünen 1826, Weber 1909, Christaller 1933, Lösch 1940, Isard 1956).

Sociálněgeografická regionalizace ČR (1991)

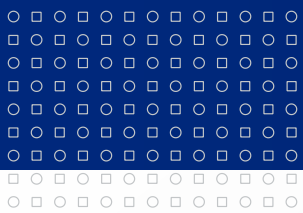

5 0 5 10 15 20 kilometres

A scale bar showing distances in kilometres, with markings at 5, 0, 5, 10, 15, and 20.

Vnitřní struktura regionů

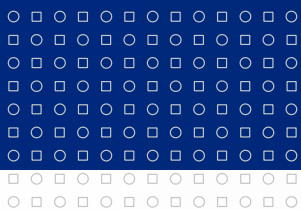

Homogenní regiony

- Regionalizační kritérium platí po celé ploše!
- Vnitřní diferenciací prvků je prakticky zanedbatelná.
- Homogenita klesá:
 - Se vzrůstající hierarchickou úrovní regionu.
 - Se vzrůstajícím počtem kritérií, na jejichž základě je region vymezen.
 - *Region má určitou vnitřní strukturu!*

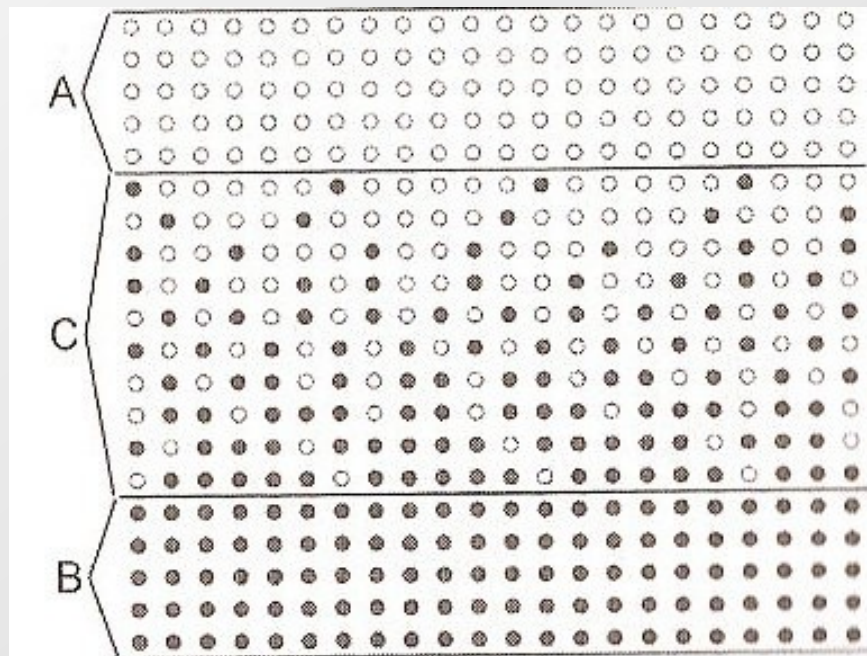
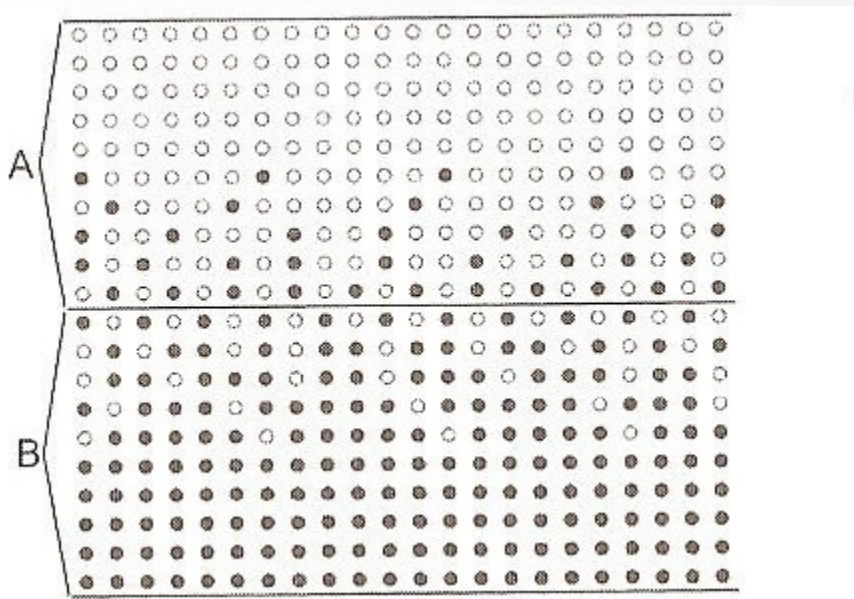
Struktura homogenních regionů

1. Jádrová oblast – platí všechna regionalizační kritéria užitá k vymezení regionu.
2. Ostatní oblasti – platí pouze některá regionalizační kritéria.
 - U homogenních regionů sledujeme především jejich hranice – oddělující jednotlivé regiony.
 - Hranice mohou být – **ostré** nebo **rozvolněné** (tzv. hraniční zóny)
 - **Ostré** – typické v SG (administrativní členění) a člověkem ovlivněných regionů..

Rozvolněné hranice

- Uplatnění v člověkem neovlivněné či málo ovlivněné krajině.

Hranice

- Hranice jsou smluvní linie v terénu, které oddělují území jednoho území od území jiného.
- Ve skutečnosti není linie, ale plocha ohraničující „prostor“ platnosti daného kritéria.
- Jde o místa přímého kontaktu specifických právních řádů jednotlivých států, které mohou být vzájemně konfliktní.

Hranice v praxi

☞ 4 fáze:

- ☞ Alokace
- ☞ Delimitace
- ☞ Demarkace
- ☞ Administrace

Alokace

➤ Politická rozhodnutí

- Např. zákon č. 36/1960 Sb., Ústavní zákon č. 347/1997 Sb., zákon č. 314/2002 Sb. nebo vyhláška MV č. 388/2004 Sb.

Delimitace

- Určení přesného průběhu hranic na mapách velkých měřítek.
- Většinou spojeno s terénním šetřením, ověřováním majetkových poměrů, dopravní dostupnosti apod.
- Časově náročná činnost, vždy s jistým zpožděním po alokaci hranic.

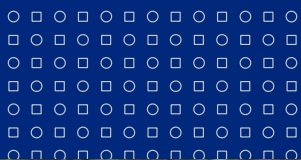
Demarkace

- ☞ Vyznačení hranic v terénu tak, aby byl jejich průběh snadno identifikovatelný.

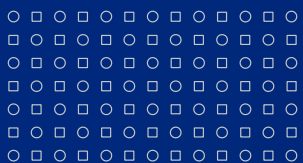

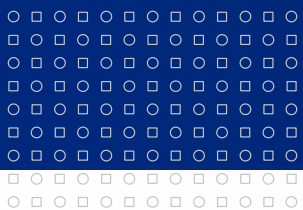
Administrace

- Údržba a pravidelná obnova.
- Sledování přirozených změn hranice.
- Regulace hraničních vodních toků.

POZOR !
STÁTNÍ HRANICE
PROBÍHAJÍ HRANIČNÍM
VODNÍM TOKEM

Typologie hranic

- Hranice mezi dvěma regiony/státy.
- Hranice regionu a otevřeného moře.
- Hranice regionu a kosmického prostoru.

- Přírodní hranice (vedou po přirozené –v přírodě viditelné – linii).
- Umělé hranice (nemají tuto vazbu).

Přírodní hranice

➤ Vázány na překážku v terénu:

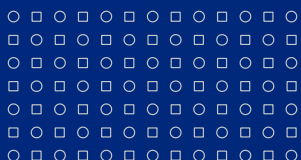
- Pohoří
- Řeka
- Bažina
- Poušť
- Mořské pobřeží

➤ Primárně brání pohybu lidí, snadno lokalizovatelné, dříve vhodné k obraně.

Přírodní hranice

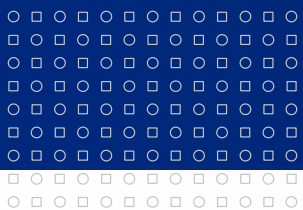
- Limitem použití principu byla znalost terénu – přírodní hranice např. nebyly použity při koloniálním dělení Afriky (kontinent nebyl v té době dobře zmapován).
- Působením přírodních sil se postupně mění.
- V praxi nemají přírodní překážky nikdy zcela liniový charakter, velký potenciál hraničních sporů.
- Problematické jsou také všechny umělé úpravy (např. říčních koryt).

Umělé hranice

- Jednoduché, často ale nepřirozeně kříží průběh liniiových fyzickogeografických prvků, obtížná obrana.

- Zvláštní typy umělých hranic:
 - Etnické
 - Historické
 - Administrativní
 - Astronomické hranice
 - Geometrické hranice

Umělé hranice

Kraje a okresy ČR k 1. 1. 2008
Regions and districts in the CR

OlomučanyOlomučany

Adamov

Adamov

Vranov u BrnaVranov

Adamov

Adamov

Útěchov u Brna

Babice nad Svitavou
Babice nad Svitavou

Bílovice nad Svitavou
Bílovice nad Svitavou

ršín

Nodální regiony

- ❖ Regiony jsou vnitřně heterogenní!
- ❖ Skládají se z jádra **regionu** a jeho **zázemí**.
- ❖ Geografické jevy se koncentrují v nodu (jádře) regionu!
- ❖ V ostatních částech regionu jsou rozptýleny.
- ❖ Sledujeme intenzitu vztahů mezi jádrem a jeho zázemím.

Nodální regiony

- ☛ Na základě vazeb mezi jádrem a okolím lze charakterizovat následující strukturu:
1. Jádro regionu (nodus)
 2. Zázemí jádra
 3. Semiperiferní oblasti
 4. Periferní oblasti

Nodální regiony

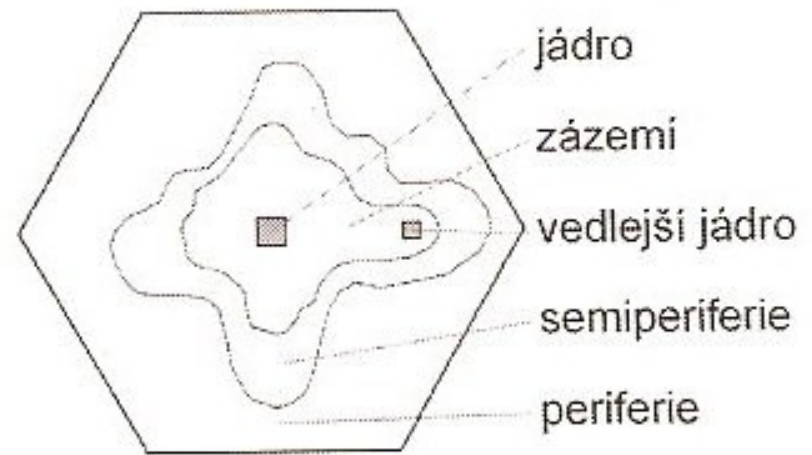
- ❖ **Jádro** – středisko prostorové organizace regionu. Sbíhají se v něm prostorové vazby různého charakteru. Většinou má městský charakter.
- ❖ **Zázemí** – s jádrem je spojeno nejtěsnějšími a nejsilnějšími vazbami a jádro obklopují.
- ❖ **Semiperiferie a periferie** – intenzita prostorových vazeb klesá, někdy až na minimum. Intenzita regionálních vazeb a její pokles je funkcí vzdálenosti (pozor – není však lineární!).

Nodální regiony – ideální a modifikovaný případ

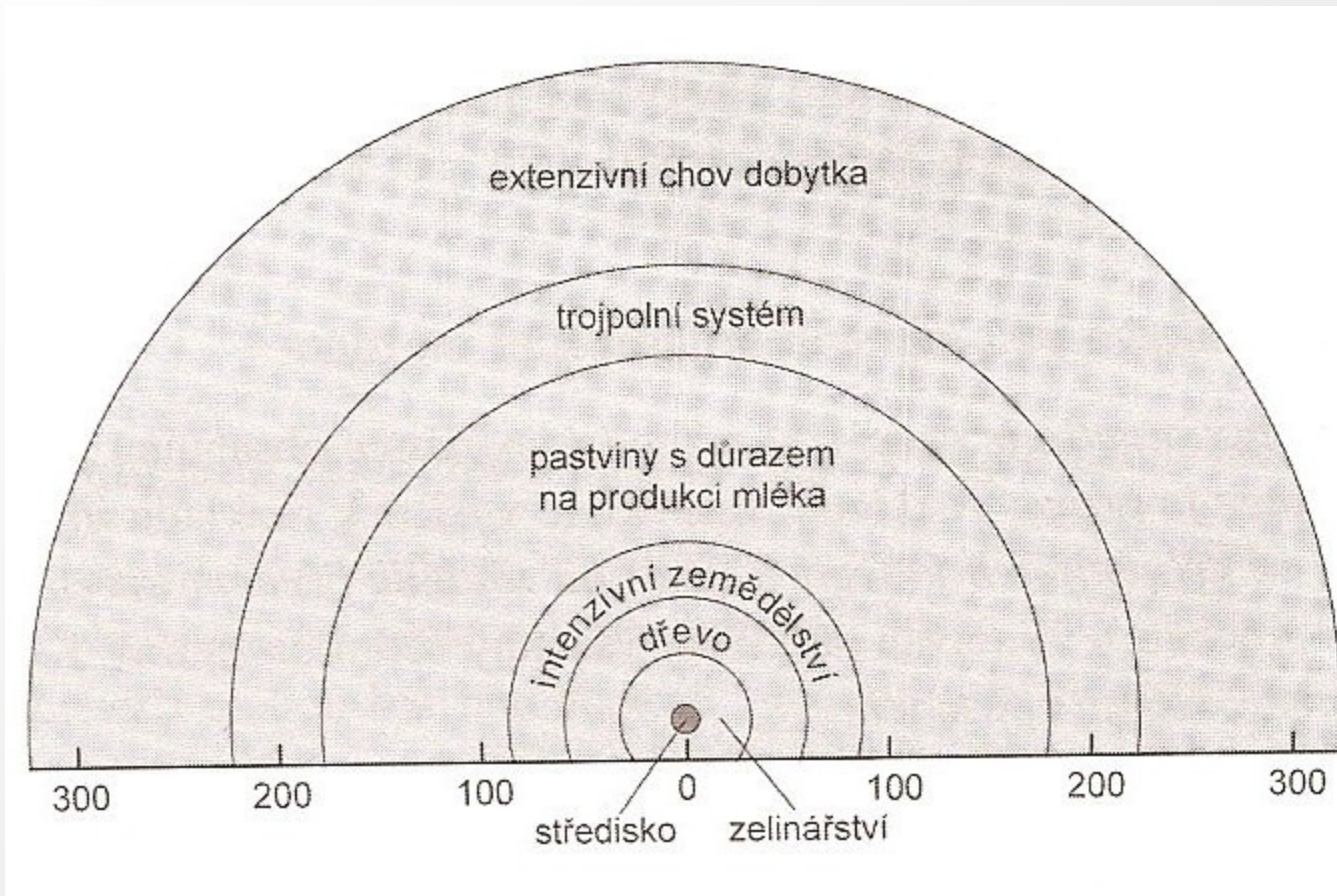
ideální případ

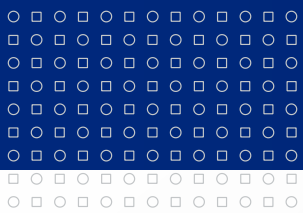

modifikovaný případ

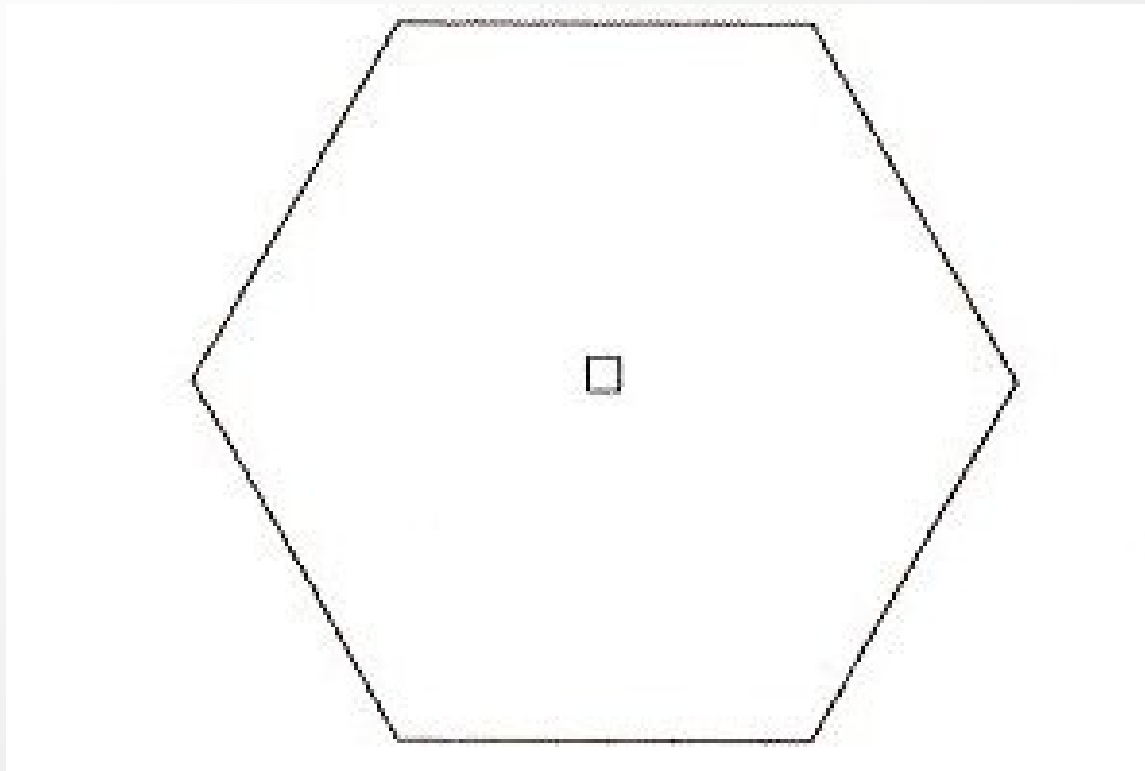

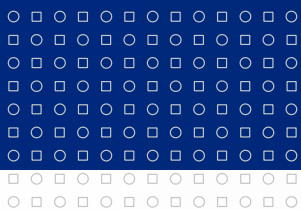
Nodální regiony – J. von Thünenova teorie

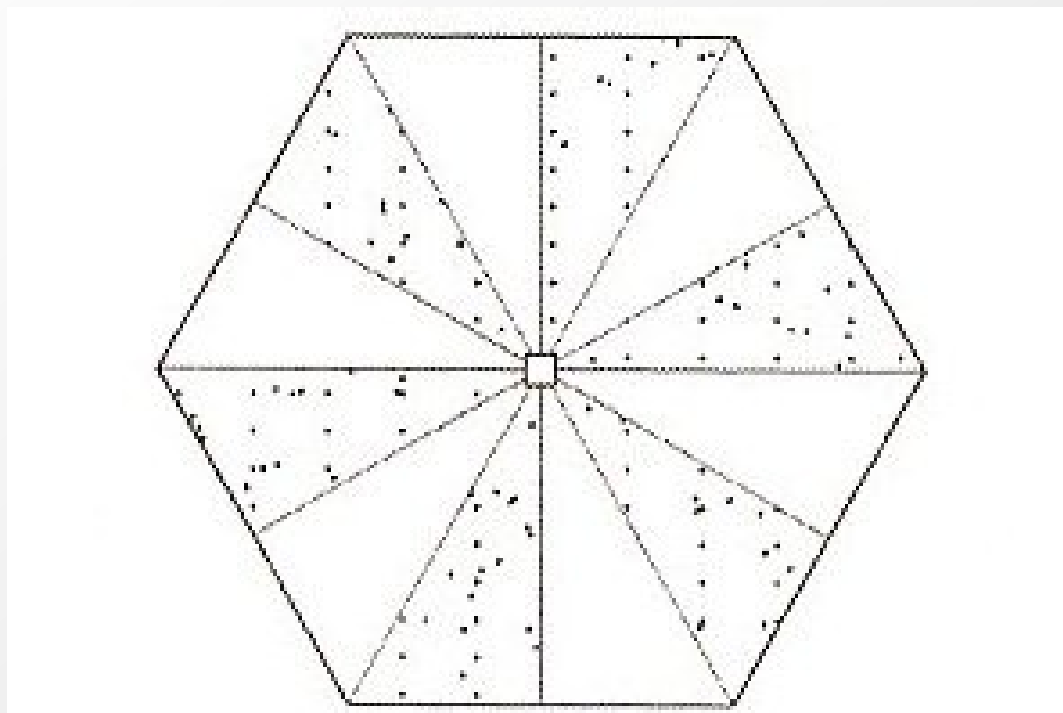

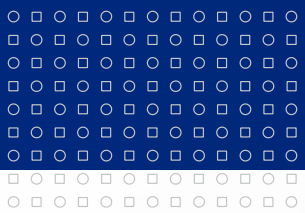
Vývoj nodálních regionů v čase

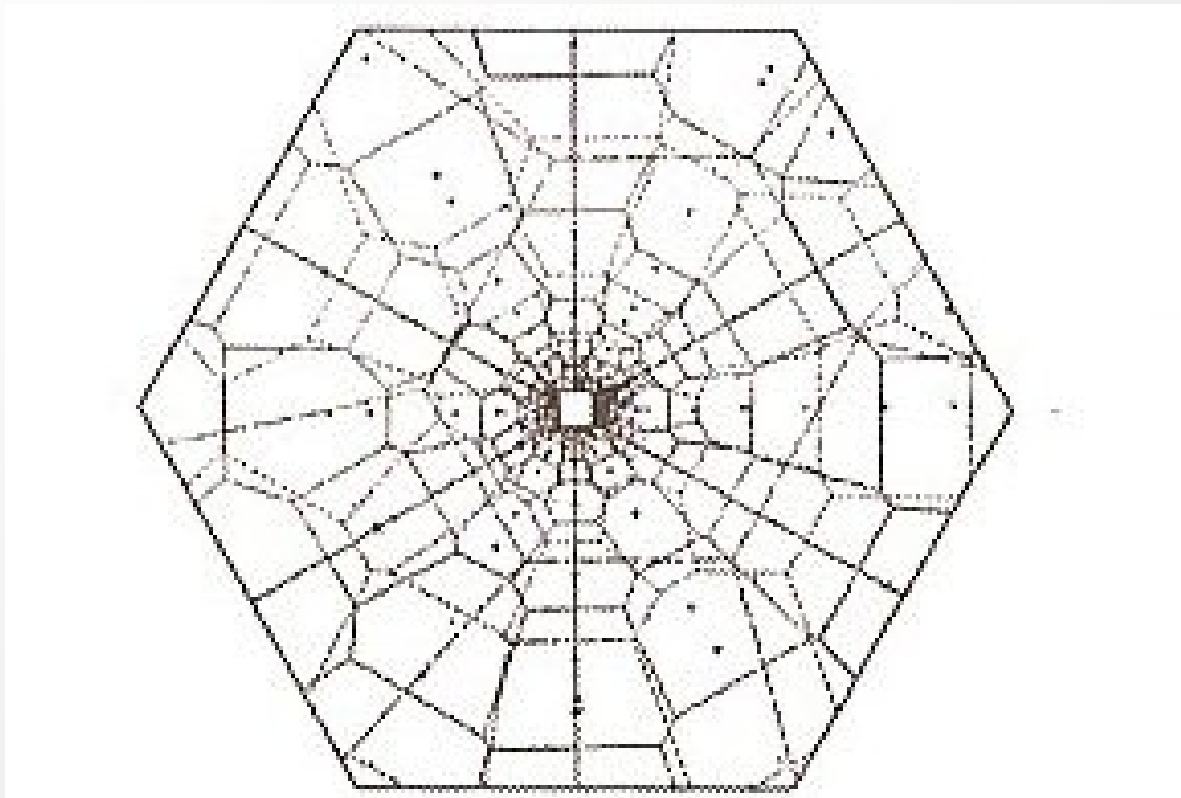

Vývoj nodálních regionů v čase

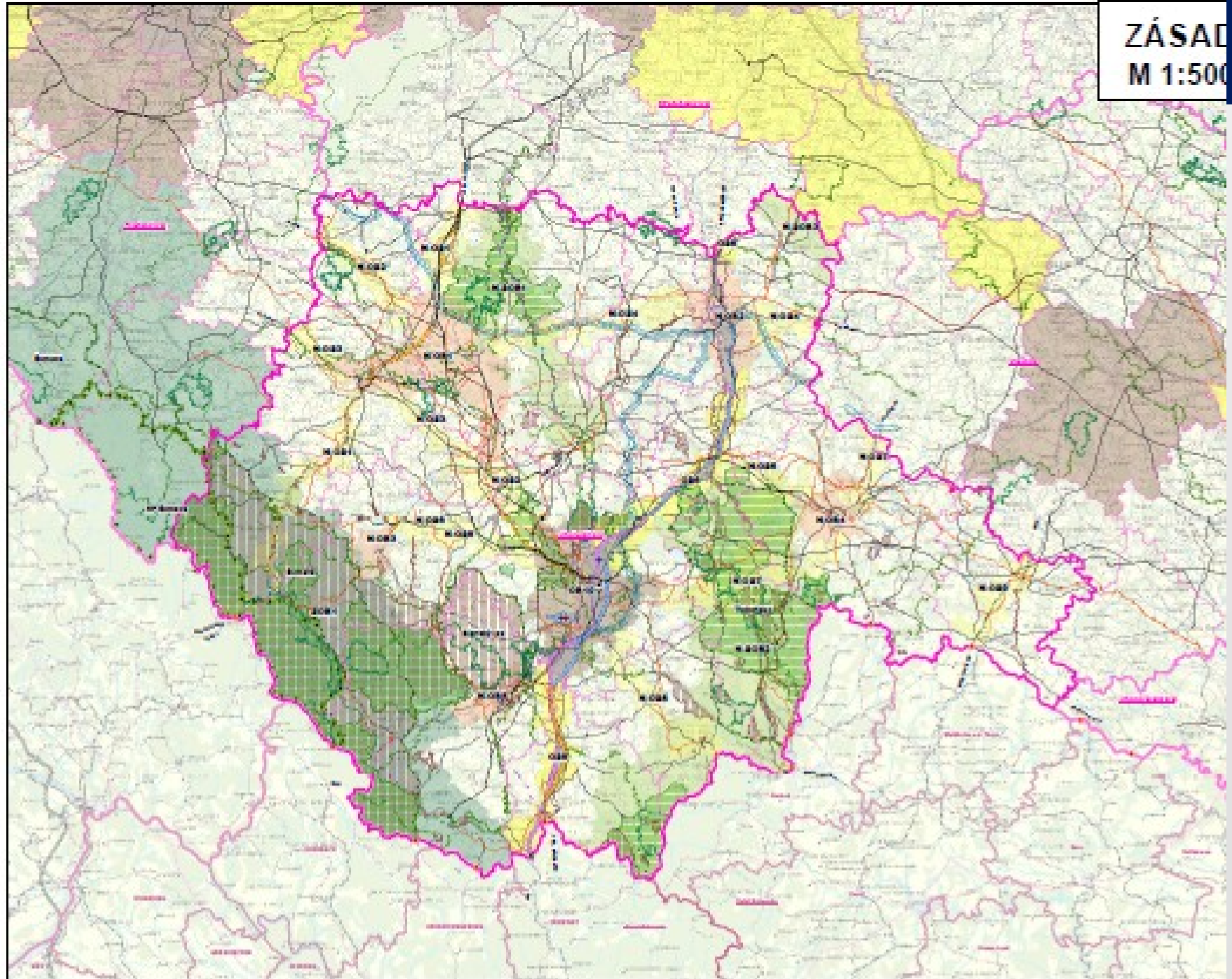
Vývoj nodálních regionů v čase

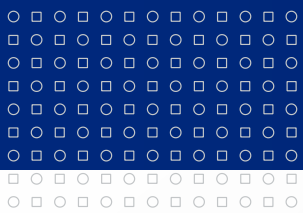

Plánovací region

- ❏ Vymezeny prostorem, pro který plánujeme nové využití, změnu vnitřní struktury, nové funkční řešení, atp. v procesu regionálního a územního plánování.
- ❏ Může být homogenní i nodální!

ZÁSAD
M 1:500

Hierarchie regionů

Hierarchie

- ☒ Složitost geo sféry nutí zavedení systému = hierarchické struktury.
- ☒ Regiony jsou různé – základní princip **velikost** či **měřítko**.

2 typy:

- ☒ *Skladebné (jednotky nižší vytvářejí prostorovou strukturu jednotky vyšší)*
- ☒ *Neskladebné*

Hierarchie fyzickogeografická

➤ Nutné definovat nejvyšší a nejnižší úroveň!

➤ *Nejvyšší – Planeta Země*

➤ *Nejnižší – elementární jednotky*

1. Topická (nejnižší úroveň, relativně homogenní – od 0,5 ha do několika km²)
2. Chorická (relativní homogenita)
3. Regionální (heterogenní)
4. Planetární

Hierarchie sociálněgeografická

➤ Nutné definovat nejvyšší a nejnižší úroveň!

➤ *Nejvyšší – Planeta Země*

➤ *Nejnižší – nejmenší administrativní jednotka, lidský jedinec*

1.	Mikroregionální	Jedinec
2.	Mezoregionální	Rodina (cenzová domácnost)
3.	Makroregionální	Komunita
4.	Národní	Lokalita
5.	Globální	Region

Příklady hierarchie

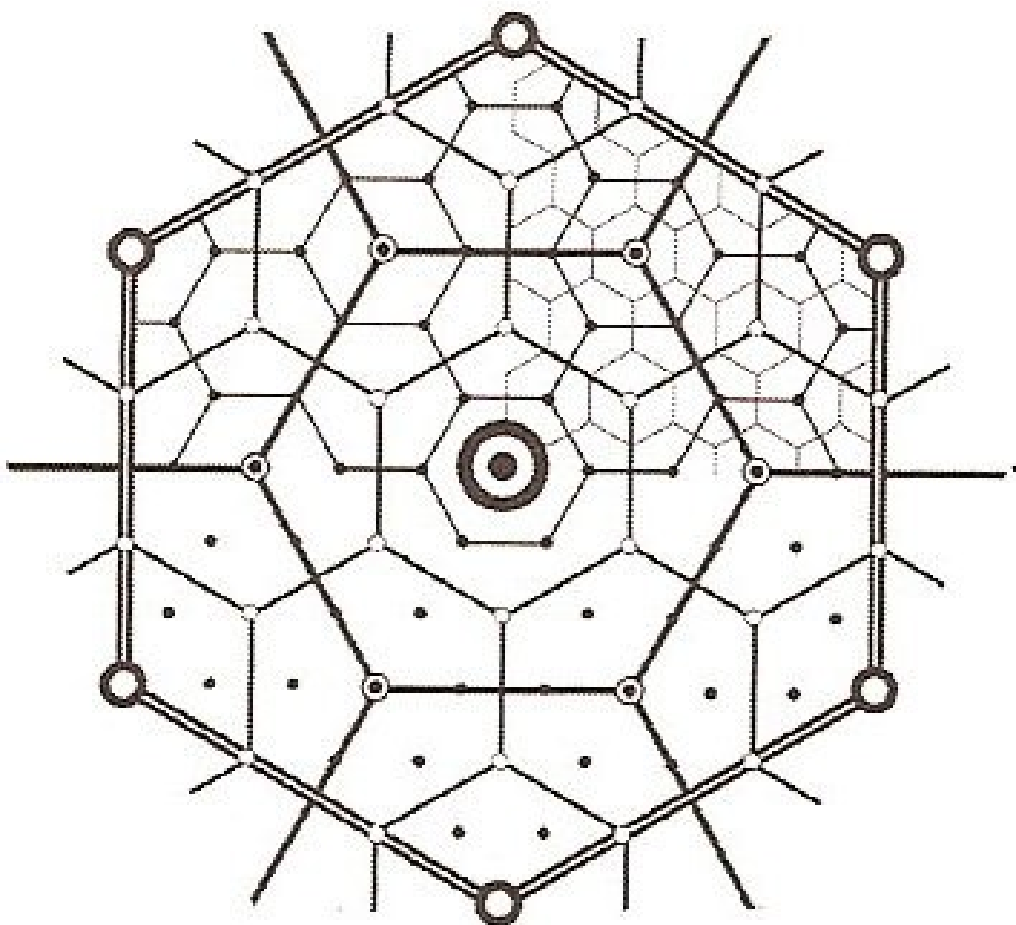
Biogeografické členění ČR:

1. geobiocenóza
2. biochora
3. biogeografický region
4. biogeografická podprovincie
5. provincie
6. biosféra

Sídelní systém:

1. zóna sídla
2. sídlo
3. spádové území střediska osídlení místního významu
4. okres
5. kraj
6. země
7. stát
8. společenství států
9. antroposféra

0.7 HIERARCHICKÁ STRUKTURA NODÁLNÍCH REGIONŮ

⊙ středisko 1. řádu

○ středisko 2. řádu

⊙ středisko 3. řádu

⊙ středisko 4. řádu

• středisko 5. řádu

==== hranice obvodu střediska 1. řádu

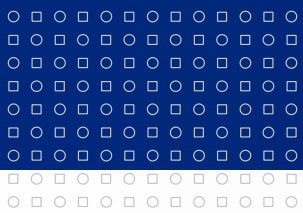
— hranice obvodu střediska 2. řádu

— hranice obvodu střediska 3. řádu

— hranice obvodu střediska 4. řádu

— hranice obvodu střediska 5. řádu

Zdroj: upraveno podle

Regionální taxonomie

Regionální taxonomie

➤ Periodizace

- Uspořádání v čase

➤ Regionální taxonomie

- Uspořádání v prostoru

➤ Klasifikace

- Uspořádání nezávisle na prostoru a čase

Regionální taxonomie

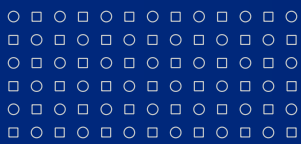
- ❏ Speciální případ **klasifikace** obsahující prostorový aspekt (uspořádání informací v prostoru).
- ❏ Slouží k ***diferenciaci nehomogenního prostoru*** a k ***vymezování regionů***.
- ❏ Regiony mohou mít různou genezi, velikost, hierarchické postavení, vnitřní strukturu atd.

Regionální taxonomie

- ❏ Klasifikace se může uskutečnit dvojím způsobem:
 - ❏ **rozklad množiny na množiny menší** – na základě přítomnosti nebo nepřítomnosti určitého klasifikačního znaku (znaků), regionalizačního kritéria, který se v dané chvíli a na dané úrovni považuje za podstatné.
 - ❏ **slučování základních (individuálních) jednotek do větších množin** – na základě shlukovacích procedur.

Regionální taxonomie

- ❏ **V prvním případě** jsou klasifikační kategorie předem definované, některé z nich však mohou po dokončení klasifikace zůstat prázdné. Tento postup se nazývá **deduktivní** (nebo také „od shora dolů“). Postupuje se tedy rozkladem určité kategorie na kategorie menší, teoreticky až k individuální jednotce (individu).
Ve druhém případě jsou kategorie na počátku procedury tvořeny individuálními jednotkami (co jednotka to jedna kategorie), které se slučují do vyšších kategorií. Klasifikace se pak může ubírat různými směry a přizpůsobovat se průběžným výsledkům. Tento postup se nazývá **induktivní** (nebo také „ze zdola nahoru“).
- ❏ V obou případech jsou výsledkem klasifikační procedury **hierarchie kategorií** (tříd).
- ❏ **Kategorie** jsou **vnitřně homogenní** a **mezi sebou heterogenní**.

množina
všech prvků

1.řád

2.řád

3.řád

4.řád

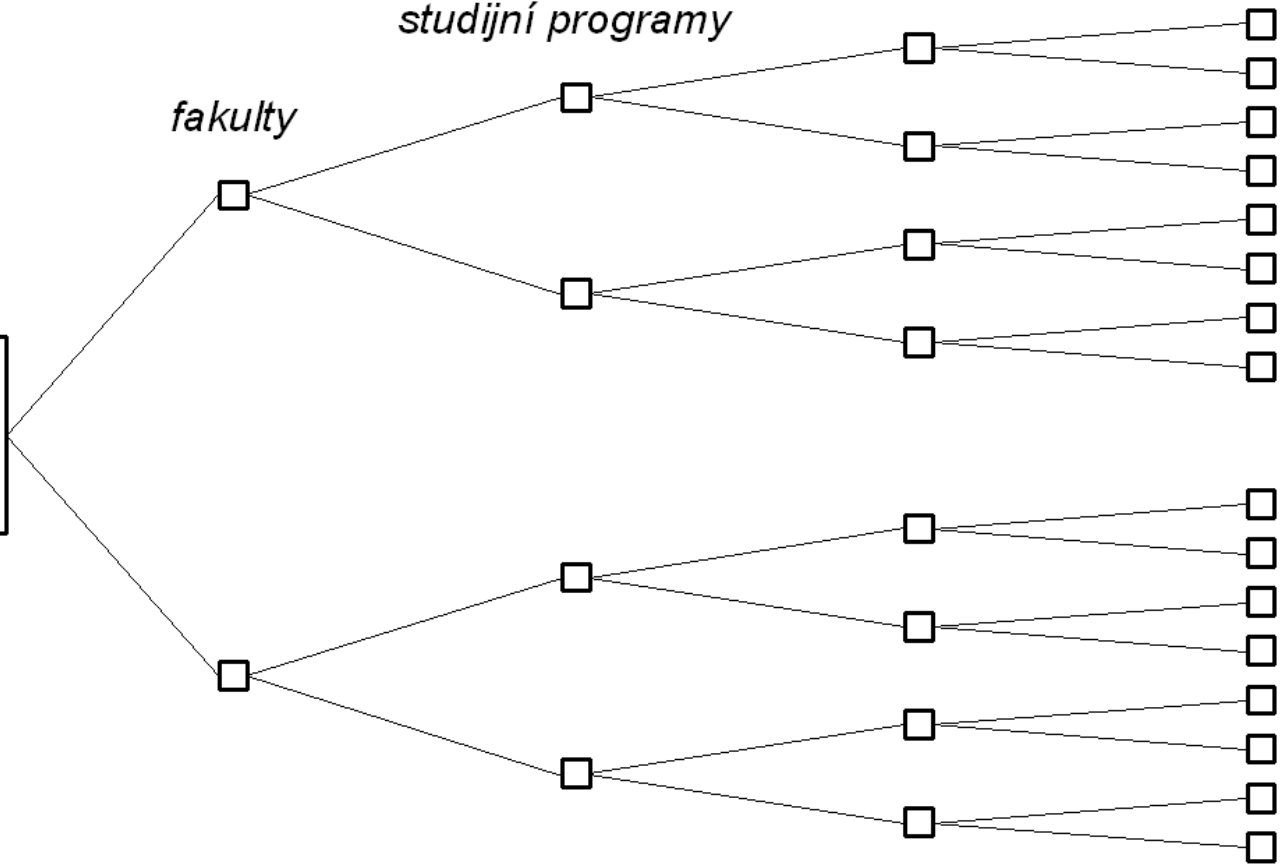
studijní směry

studijní obory

studijní programy

fakulty

*všichni
studenti
univerzity*

Regionální taxonomie

- 50. a 60. léta: základní FG problém, prakticky cíl výzkumu.
- V současné době je její význam především metodologický a metodický.
- Každá práce věnovaná konkrétnímu území musí nějakým způsobem řešit problematiku regionalizace.

Regionální taxonomie

- Regionalizační kritérium = klasifikační znak
- Volí ho ten, kdo provádí regionalizaci
 - Je tedy do jisté míry subjektivní.
 - Je nutné subjektivní momenty co nejvíce potlačit.
- Je vybíráno z vlastností geografické sféry.
- Stavová veličina (u homogenních regionů).
- Spádovost k jádru vyjádřená určitou prostorovou vazbou (u nodálních regionů).

Regionalizační kritérium

- Georeliéf
 - Morfometrické, morfogenetické charakteristiky
- Litosféra
 - Kritéria hornin a jejich vlastnosti
- Atmosféra
 - Makroklimatické, mikroklimatické parametry
- Hydrosféra
 - Kritéria vybrané z povrchových a podzemních vod
- Pedosféra
 - Fyzikální, chemické vlastnosti půdy, úrodnost
- Biosféra
 - Znaky přirozené potenciální vegetace, reálné vegetace, areály land cover

Regionalizace

1. **Regionalizace**

- ☒ nebo také individuální regionalizace

2. **Regionální typologie**

- ☒ nebo také typologická regionalizace

- ☒ Obě části spolu velice úzce souvisí.

- ☒ Ze striktně metodologického hlediska navazuje regionální typologie na regionalizaci!

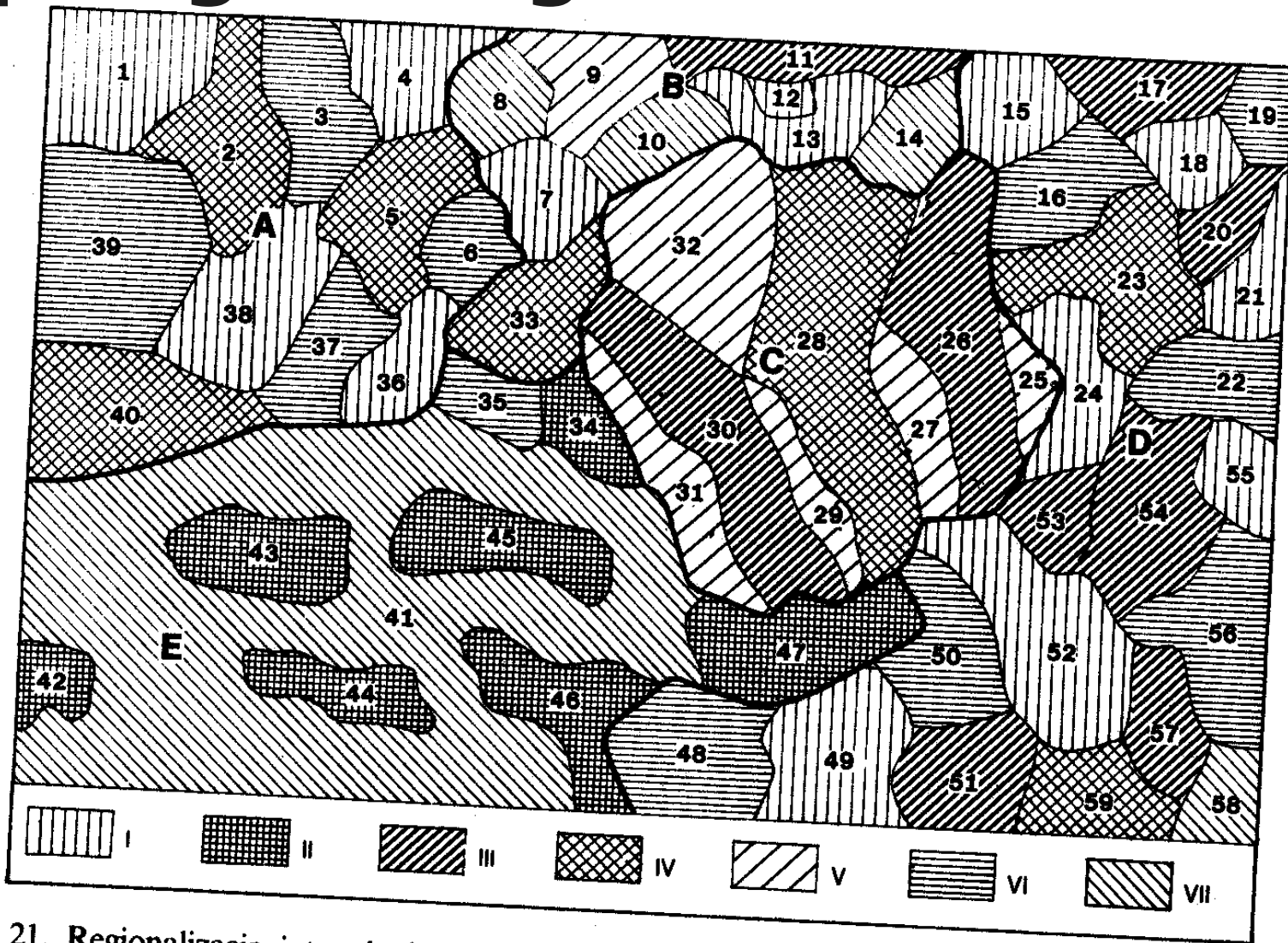
Regionalizace

- Proces **vlastního vymezování regionů** na zvolené hierarchické úrovni.
- **Regionalizace** se zaměřuje na **odlišnosti** v rámci geografické sféry.
- **Regionalizace** má individuálních charakter a identifikuje tedy **individuální regiony**.
- Stupeň vnitřní homogenity výsledné kategorie (třídy) z toho důvodu logicky klesá.

Regionální typologie

- Hledá ***opakující se charakteristiky.***
- Regionální typologie je analogická k obecné klasifikační proceduře, je to tedy proces ***seskupování prostorových jednotek do kategorií*** (tříd) na základě zvolených kritérií.
- ***Regionální typologie*** má typologický charakter a identifikuje tedy ***typologické regiony.***
- Homogenita výsledných kategorií (tříd) je vyšší než v předchozím případě.

Typologie a regionalizace

Rys. 21. Regionalizacja i typologia (wg D.L. Armanda, 1980)

1 — 59 indywidualne jednostki wyjściowe stanowiące przedmiot grupowania (wg D.L. Armanda — jednostki typologiczne); I — VII — typy jednostek wyjściowych (w oryginale rysunku — typy krajobrazu); A — E — jednostki regionalne (w oryginale rysunku — jednostki indywidualne)

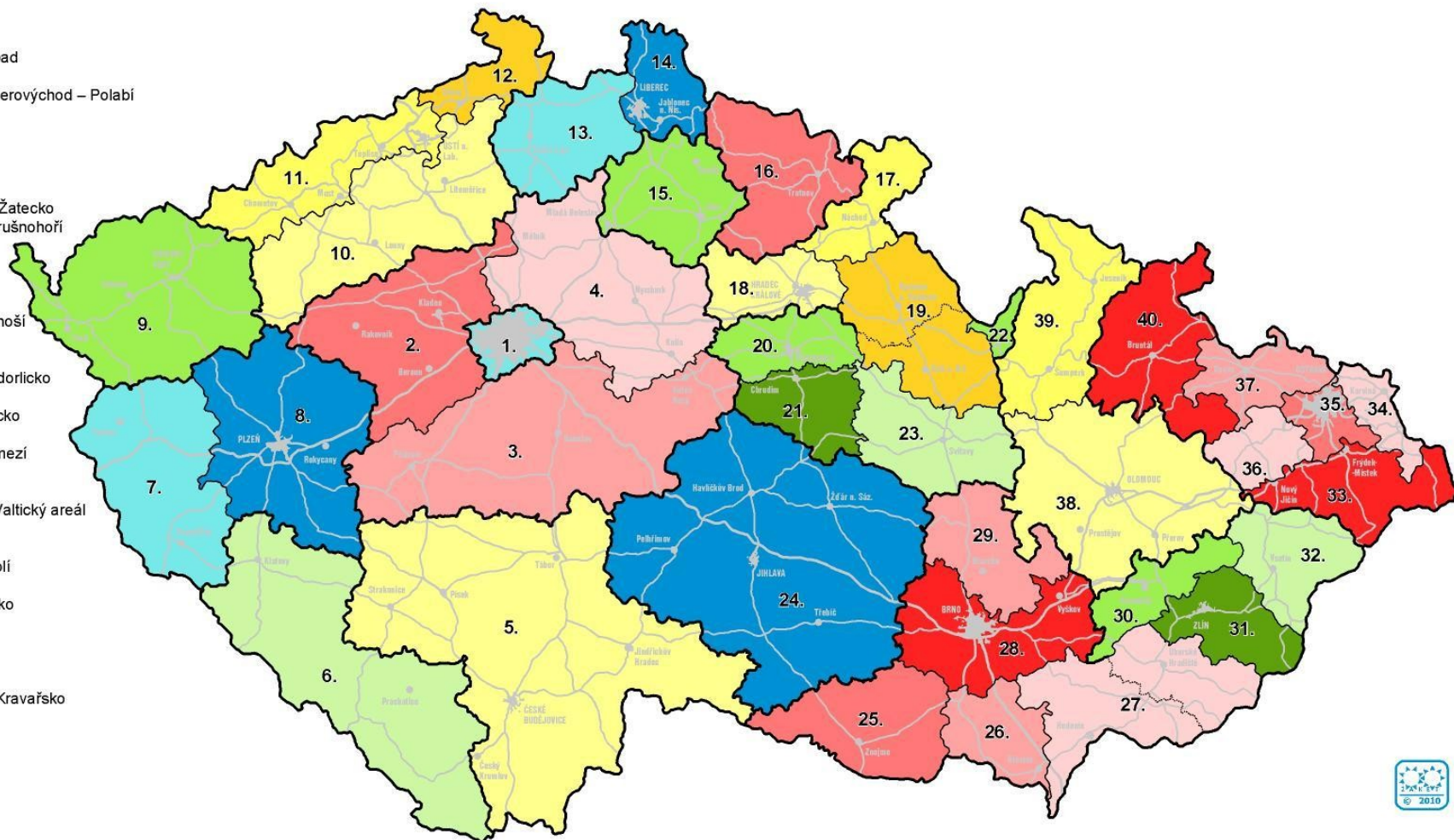
Rajonizace

- Vymezení regionů dle n atributů.
- Rozdělení podle územních celků počátku.
- Typické pro SG – CR, Zemědělství, Sídla.

Rajonizace

Turistické oblasti České republiky

1. Praha
2. Střední Čechy – západ
3. Střední Čechy – jih
4. Střední Čechy – severovýchod – Polabí
5. Jižní Čechy
6. Šumava
7. Český les
8. Plzeňsko
9. Západočeské lázně
10. České Středohoří a Žatecko
11. Krušné hory a Podkrkonoší
12. České Švýcarsko
13. Českolipsko
14. Jizerské hory
15. Český ráj
16. Krkonoše a Podkrkonoší
17. Kladské pomezí
18. Hradecko
19. Orlického hory a Podorlicko
20. Pardubicko
21. Chrudimsko – Hlinecko
22. Králický Sněžník
23. Českomoravské pomezí
24. Vysočina
25. Znojemsko a Podyjí
26. Pálava a Lednicko-Valtický areál
27. Slovácko
28. Brno a okolí
29. Moravský kras a okolí
30. Kroměřížsko
31. Zlínsko a Luhačovičko
32. Valašsko
33. Beskydy – Valašsko
34. Těšínské Slezsko
35. Ostravsko
36. Poodří – Moravské Kravaňsko
37. Opavské Slezsko
38. Střední Morava
39. Jeseníky – západ
40. Jeseníky – východ

Rajonizace CR v ČR

= zařazení regionů / rajony, oblasti / do čtyř kategorií podle vhodnosti pro CR.

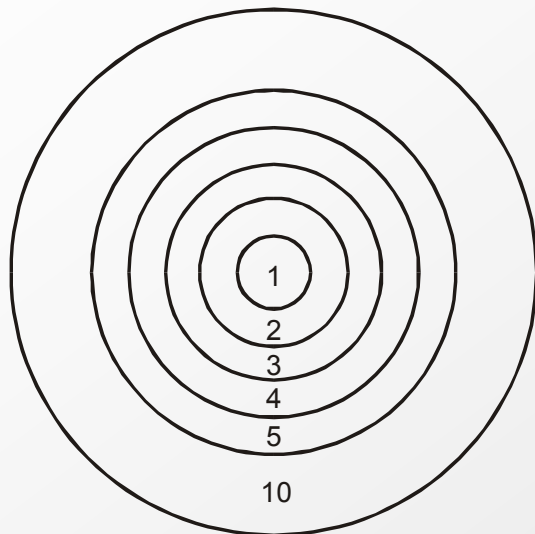
- I. - mezinárodní význam (Praha, NP, UNESCO, ZČ lázně)
- II. - národní význam (Říp, hrady , zámky, lázně, CHKO ...)
- III. - oblastní význam (Nechanice, Králův Dvůr, Svitavy ...)
- IV. - lokální význam (kostely, chr.naleziště, městská muzea ...)

- hodnotící faktory - přírodní podmínky (hory, lesy, vodní plochy...)
- výsledky lidské činnosti (kult-hist., lázně, přehrady...)
 - vybavenost (ubyt., strav., lanovky, půjčovny, +služby)
 - dopravní předpoklady = realizační předpoklady
 - negativní faktory (ceny, kriminalita, hmyz, ŽP)

Zonace

- ☒ Vymezení samostatných oblastí – vnitřně homogenních a externě separovaných zón.
- ☒ FG (biomy – zonobiomy, orobiomy, krajina – CHKO, NP).
- ☒ SG (sídla – A. Lösch, W. Isard, doprava – IDS JMK).

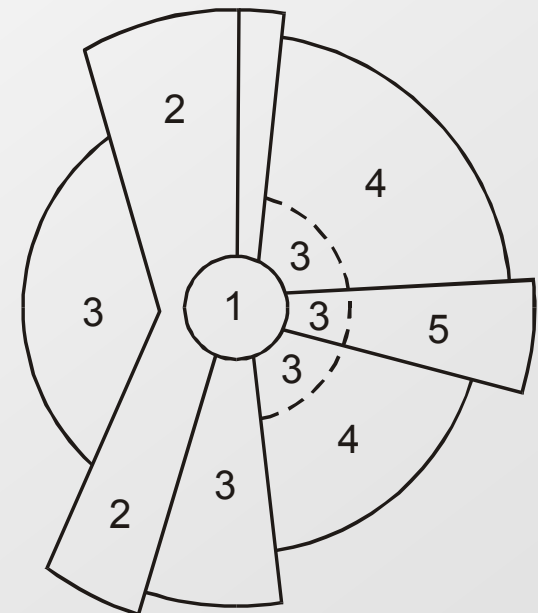
Půdorysné a funkční modely města podle Chicagské školy

Model koncentrických zón

Burgessův

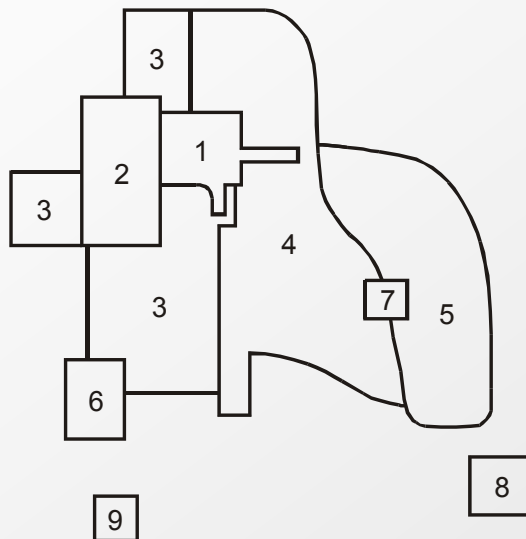
- 1 - city
- 2 - obchod a lehký průmysl
- 3 - bydlení chudších vrstev
- 4 - bydlení středních vrstev
- 5 - bydlení bohatých vrstev
- 6 - těžký průmysl
- 7 - obchodní centrum
- 8 - obytné předměstí
- 9 - průmyslové předměstí
- 10- oblast dojížděky

Sektorový model

Hoytův

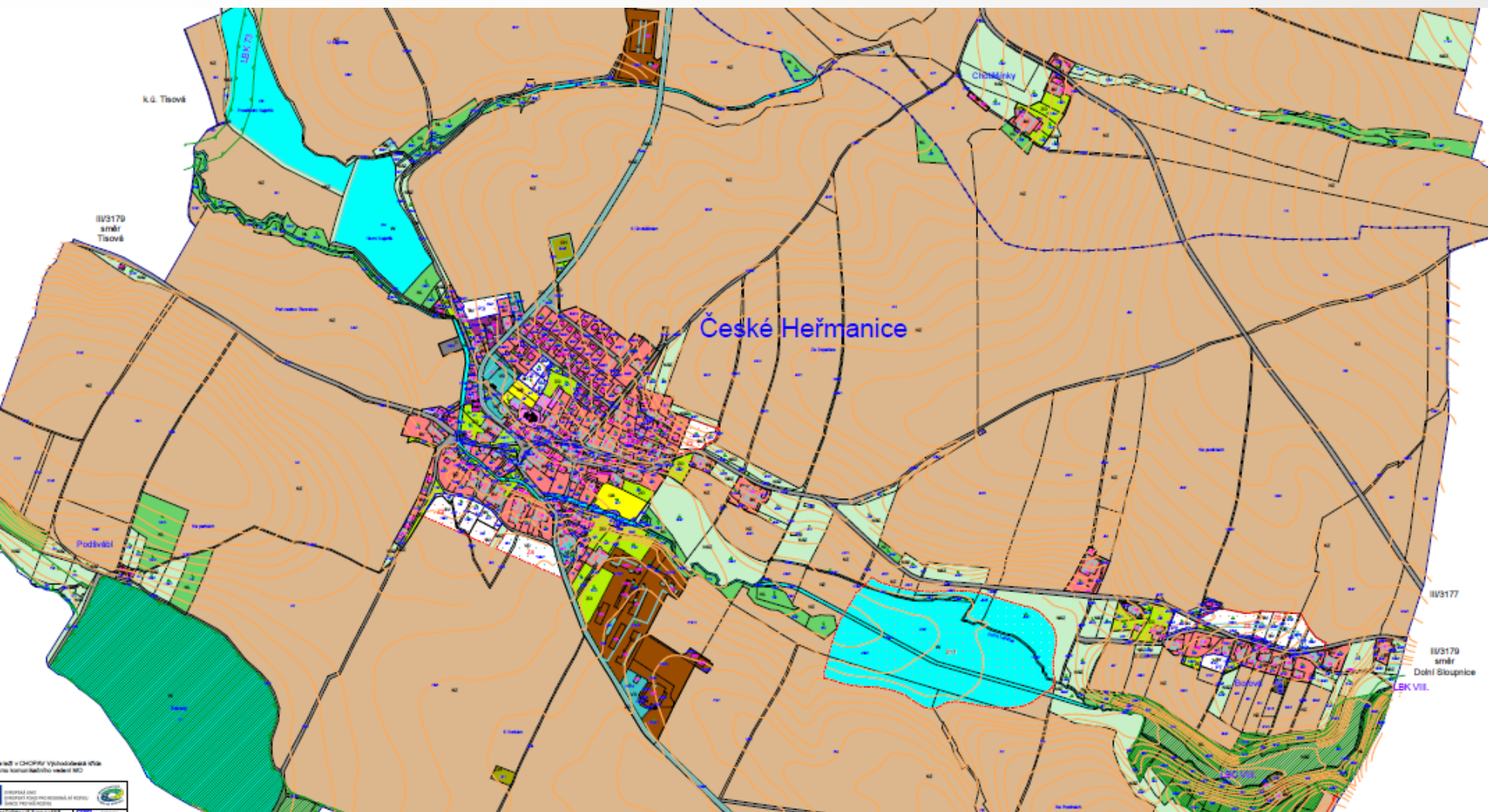
Půdorysné a funkční modely města podle Chicagské školy

- 1 - city
- 2 - obchod a lehký průmysl
- 3 - bydlení chudších vrstev
- 4 - bydlení středních vrstev
- 5 - bydlení bohatých vrstev
- 6 - těžký průmysl
- 7 - obchodní centrum
- 8 - obytné předměstí
- 9 - průmyslové předměstí
- 10- oblast dojížděky

Model mnoha jader

Harris-Ullmannův

Výsledek regionalizace: regiony

- Regionalizační kritérium (znak) by mělo **uvnitř regionu** (či regionální kategorie) být maximálně **homogenní** (v případě nodálních regionů by vnitroregionální integrační procesy měly být maximálně uzavřené).
- Mezi jednotlivými **regiony** (či regionálními kategoriemi) by regionalizační kritérium (znak) mělo být **maximálně odlišné** (v případě nodálních regionů by měly být minimalizovány meziregionální procesy).
- Vymezené regiony** by měly mít určitou **minimální velikost**, která závisí na cílech výzkumu.
- Vymezené regiony** by měly být **skladebné** do vyšších hierarchických úrovní.

Moderní metody regionální geografie

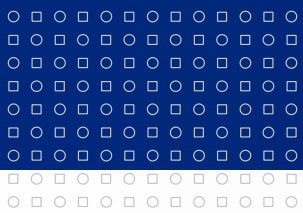
- ❖ ***Regionální analýza***
- ❖ ***Regionální syntéza***
- ❖ ***Historická metoda***
- ❖ ***Analýza obsahu a textu***
- ❖ ***Metoda sběru informací***

Regionální analýza

- ☒ Není to pouhá analýza, ale komplexní syntetické poznání.
- ☒ Nutný detailní průzkum území!!!
- ☒ **Terénní šetření** – průzkum, dotazníky, fotodokumentace, interview atd.
- ☒ Tzv. „**kabinetní metody**“ – studium podkladů, literatury, leteckých snímků atd.
- ☒ **Kauzální analýza** – odhalení příčin vztahů v regionu.
- ☒ **Funkční analýza** – zjištění funkcí jevů v regionu.
- ☒ **Strukturní analýza** – vnitřní stavba komponentů a prvků v regionu.
- ☒ **Genetická analýza** – vnik a původ sledovaných jevů – dynamika v čase.
- ☒ **Systémová analýza** - zkoumá systémy holistickým přístupem.
- ☒ **Matematické modelování**

Regionální syntéza

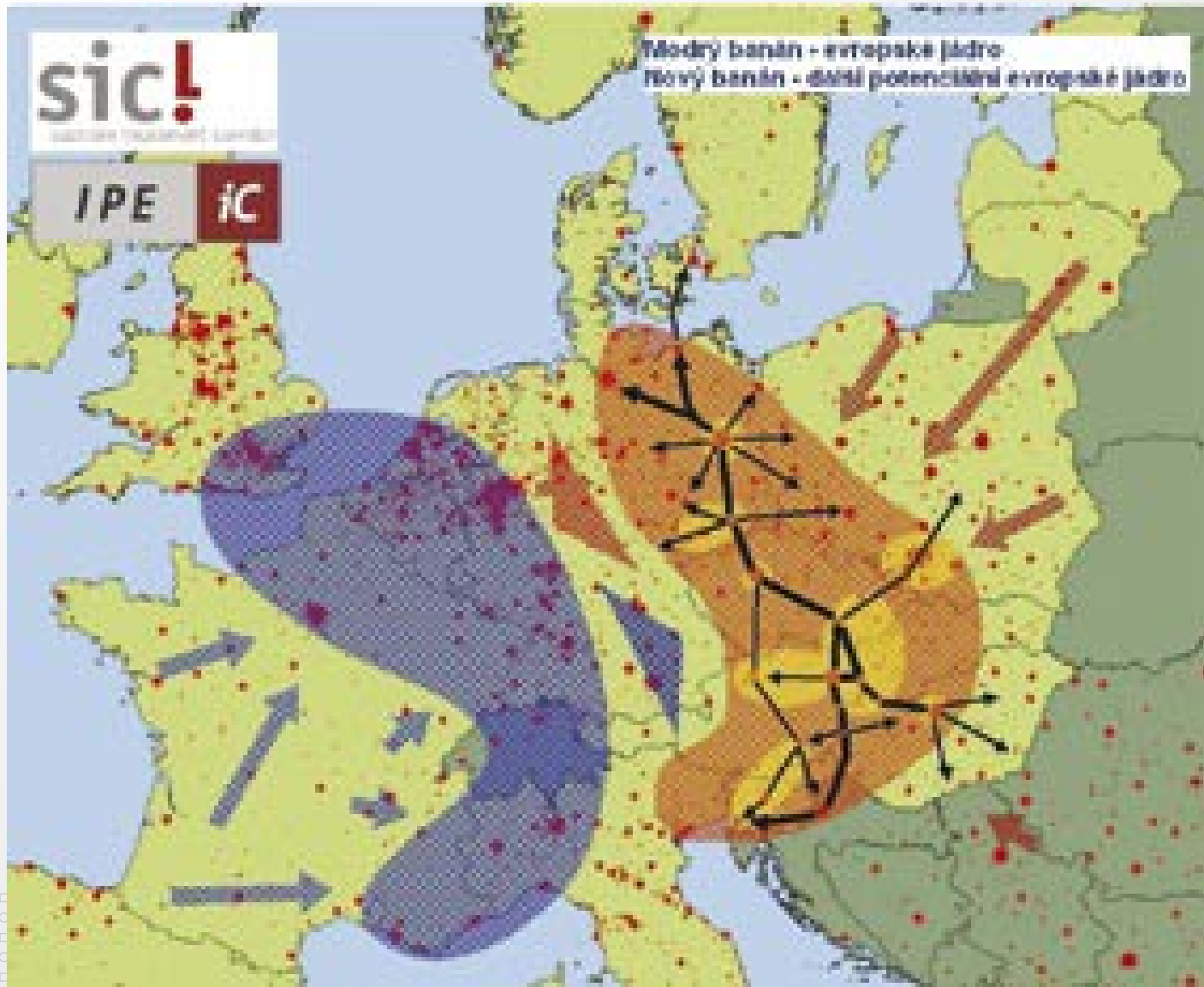
- ❑ Komplexní regionalizace x problematika hranic.
- ❑ Možné použít tzv. integraci (Hampl, 1971) – vzájemná závislost a podmíněnost částí v celku. S růstem komplexity se integrace snižuje!
- ❑ **Metoda překrývání analytických map** – stejné měřítko! Mapy se kladou na sebe.
- ❑ **Metoda hlavního komponenta** - hranice 1 složky, která má vedoucí funkci.
- ❑ **Metoda generalizace textu** – vybírání podstatných prvků, faktů a vztahů.
- ❑ **Metoda studia geo komplexů na profilech** – profily se určí na základě studia pramenů a terénního šetření.
- ❑ **Fyzickogeo analýza a Socioekonomická analýza** – skloubením obou map = komplexní nebo typizace území.
- ❑ **Metoda vertikální struktury** – kvantitativní a kvalitativní hodnocení dílčích složek.
- ❑ **Metoda faktorové analýzy v kombinaci s numerickou taxonomií** – sledujeme korelace mezi ukazateli v území.

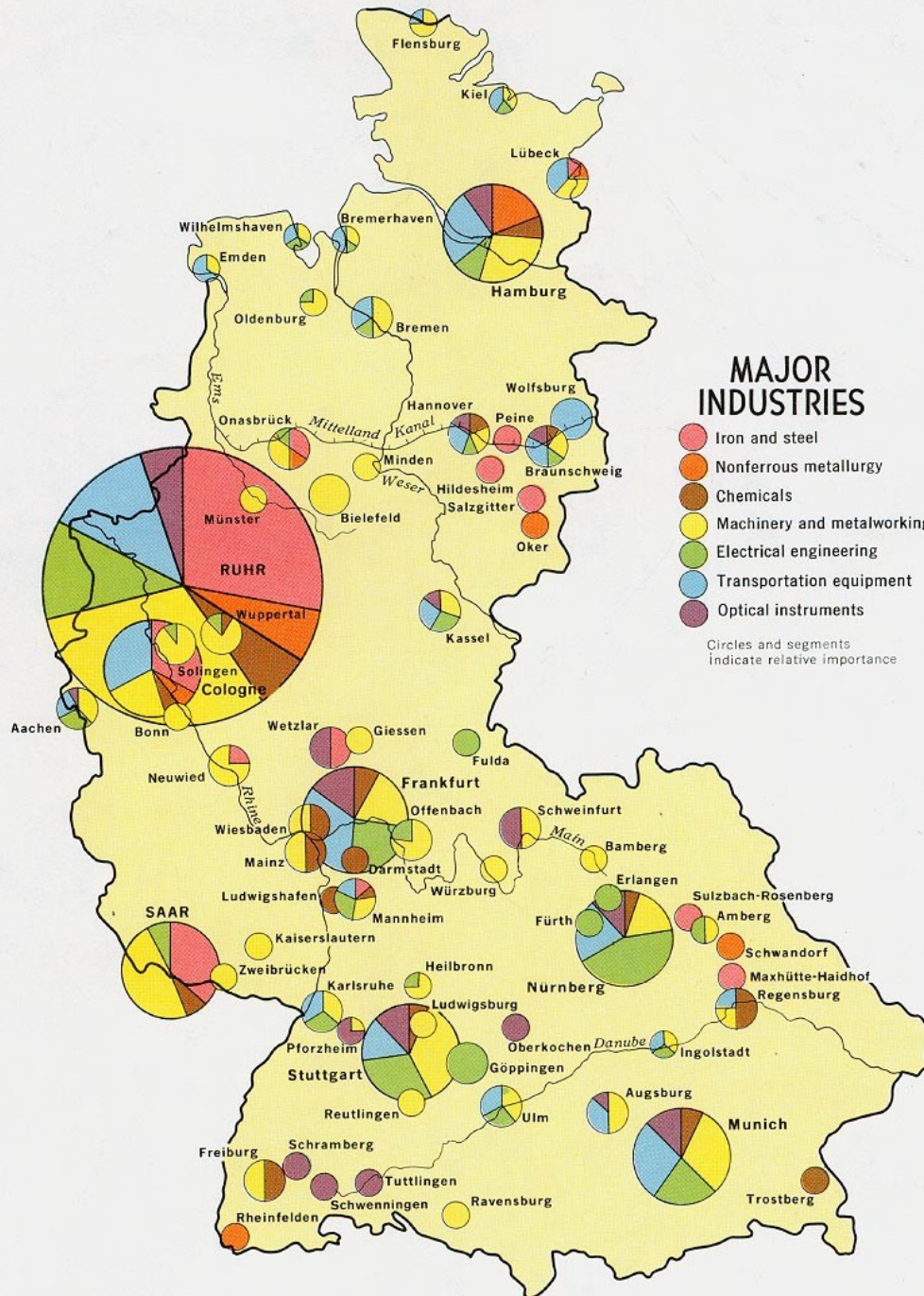
Sektorové regiony

Průmyslové regiony v EU

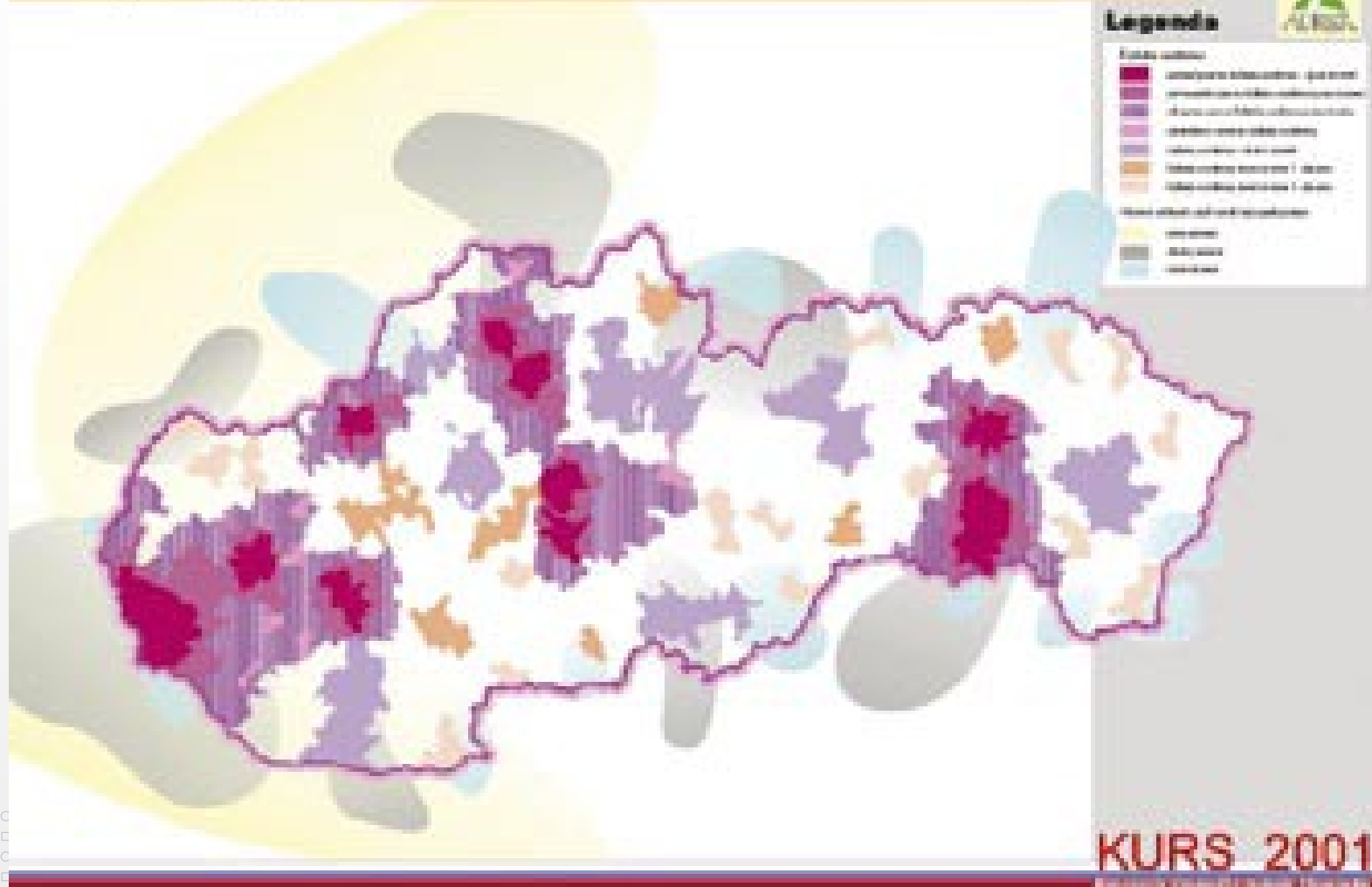

Průmyslové regiony v EU

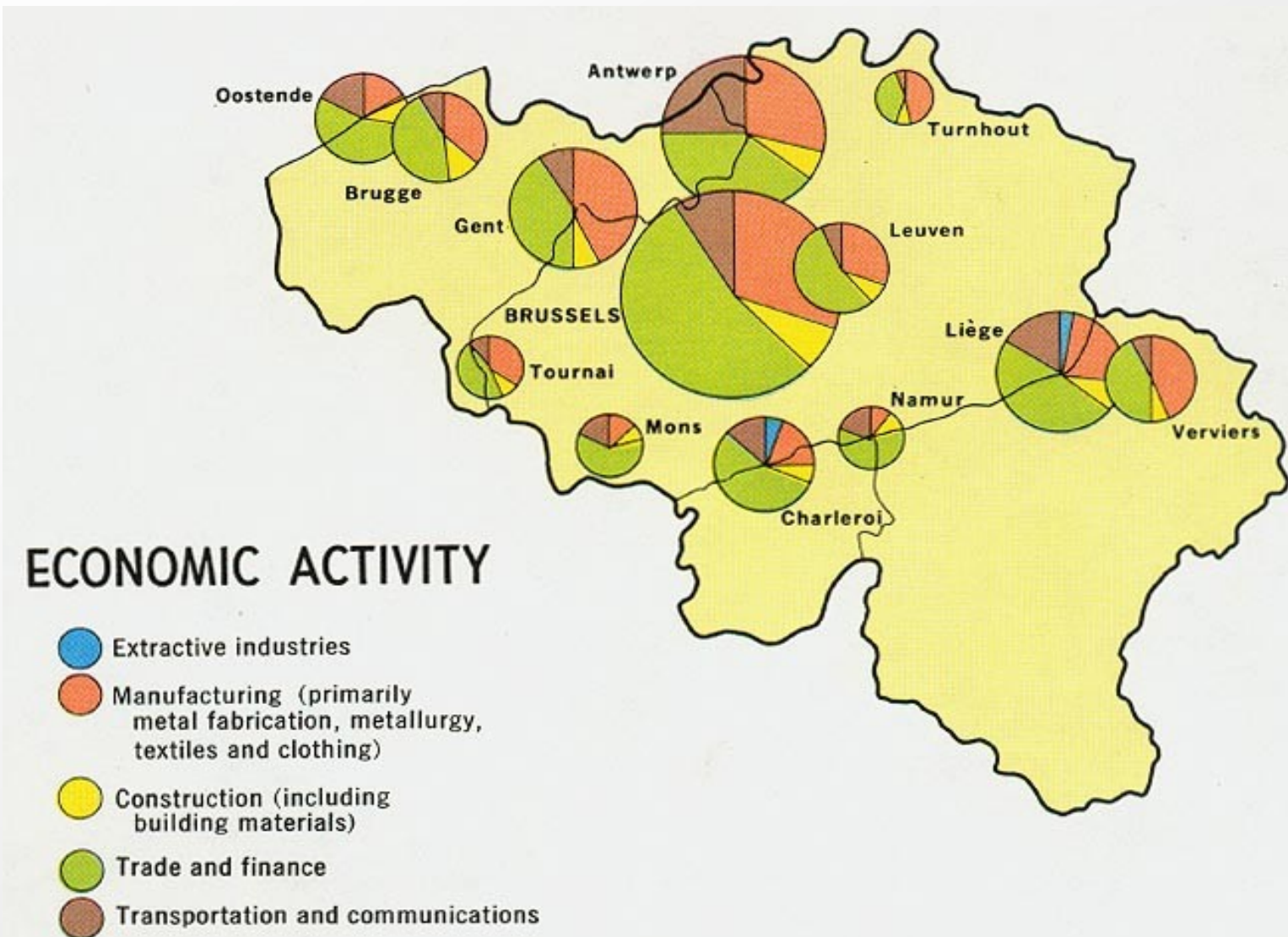

Rozvojové regiony v EU

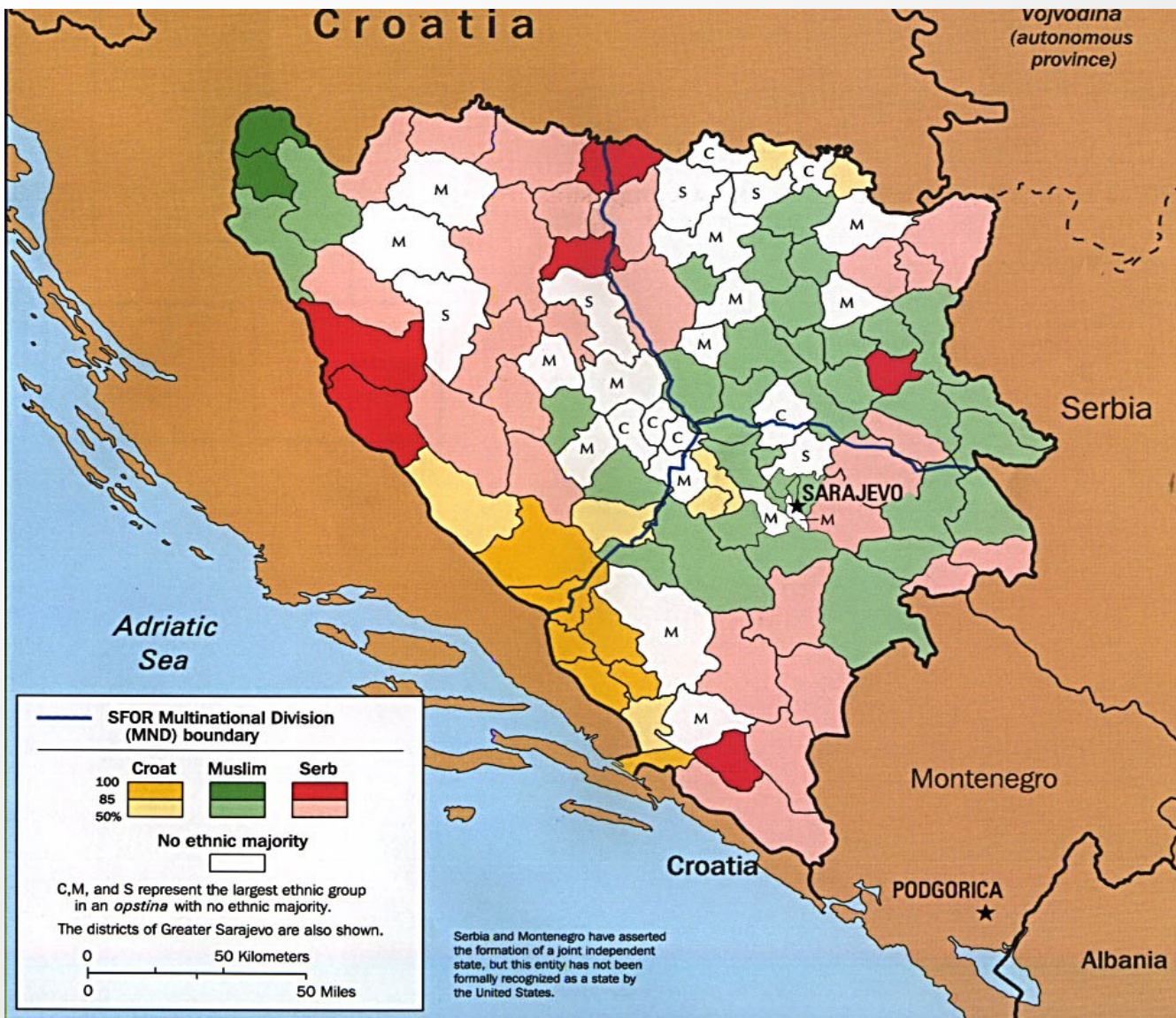
Polycentrický systém ťažisk osídlenia

Rozvojové regiony v EU

Náboženské regiony v EU

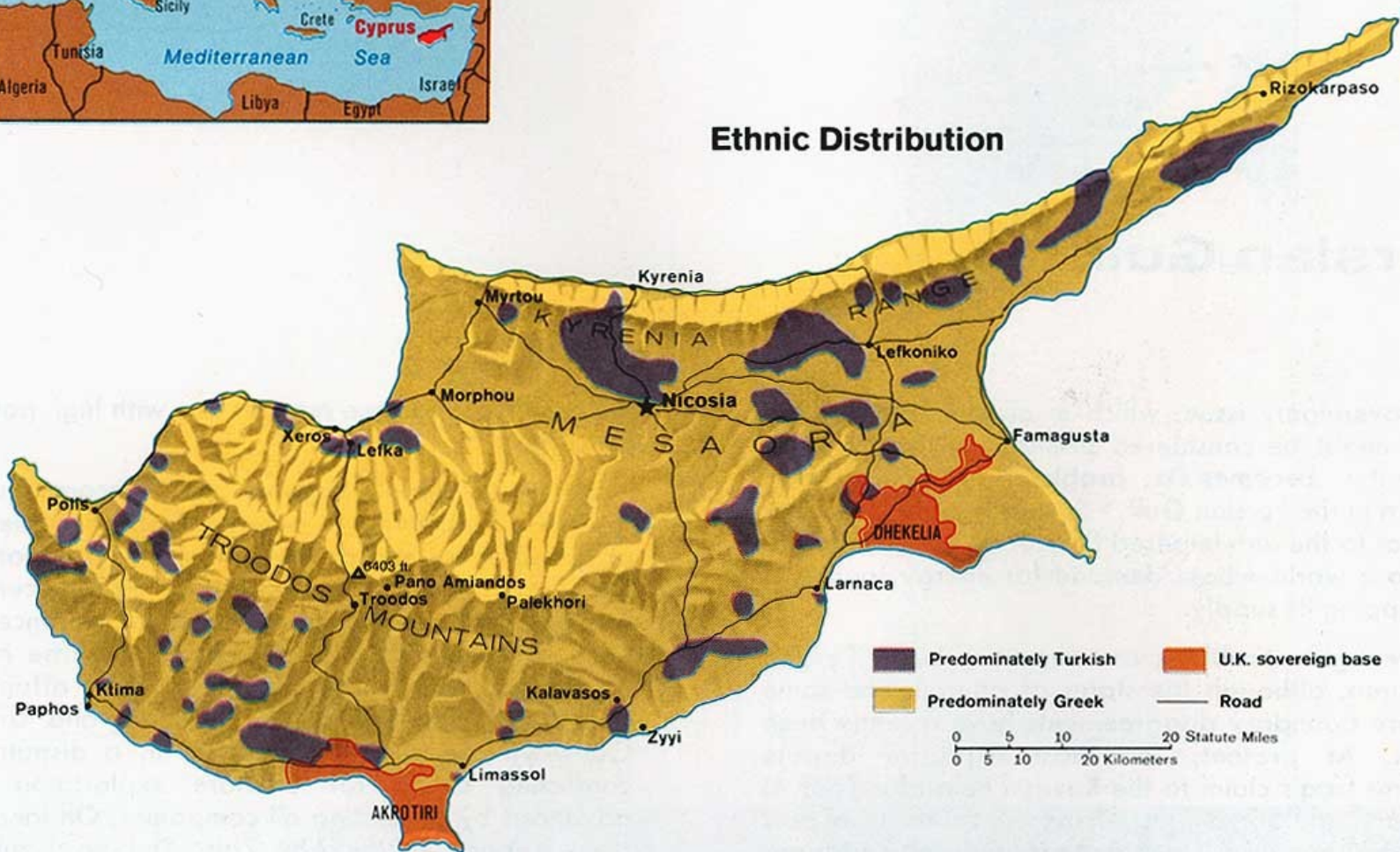
Náboženské regiony ČR

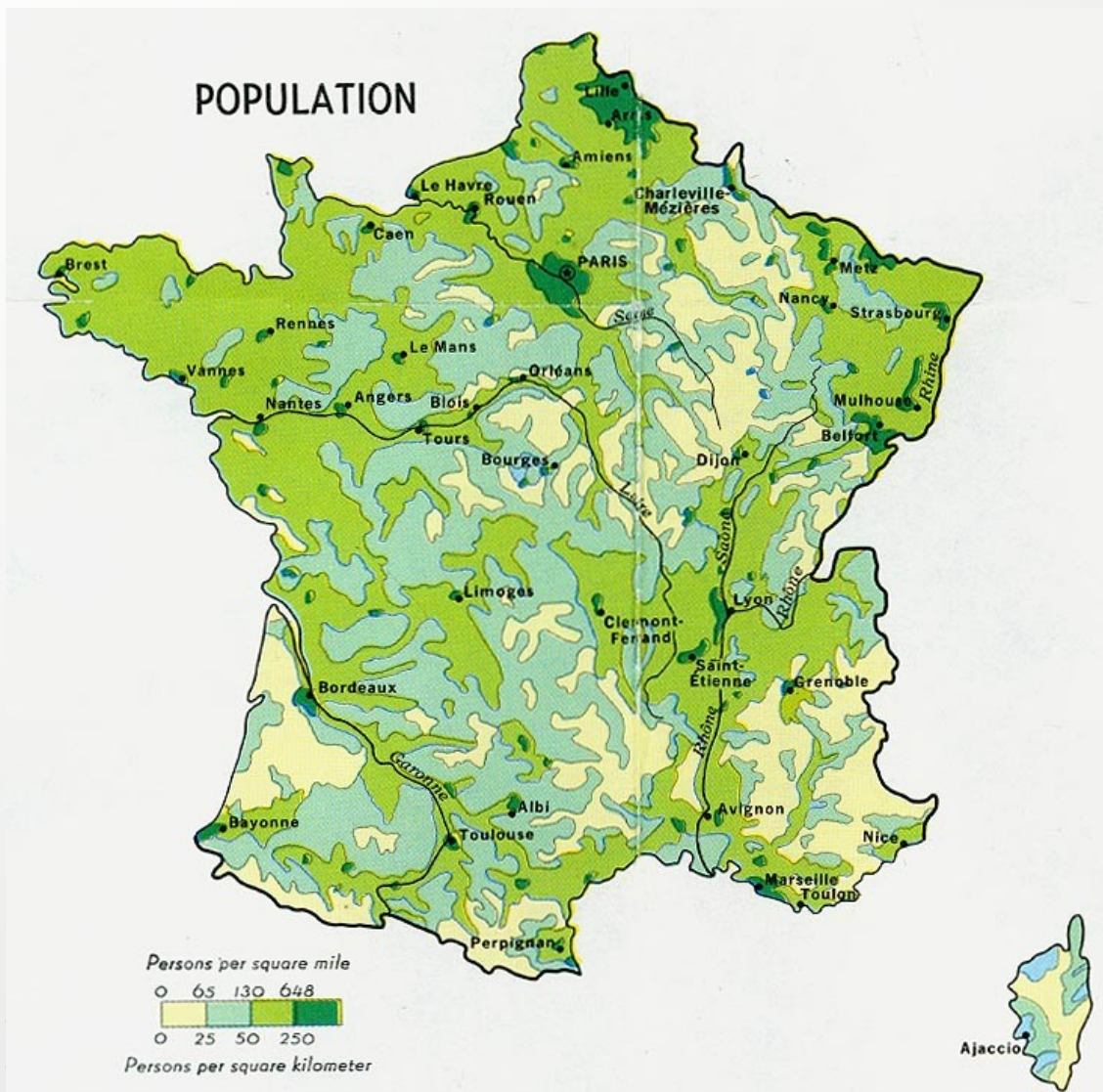
Náboženské regiony v EU

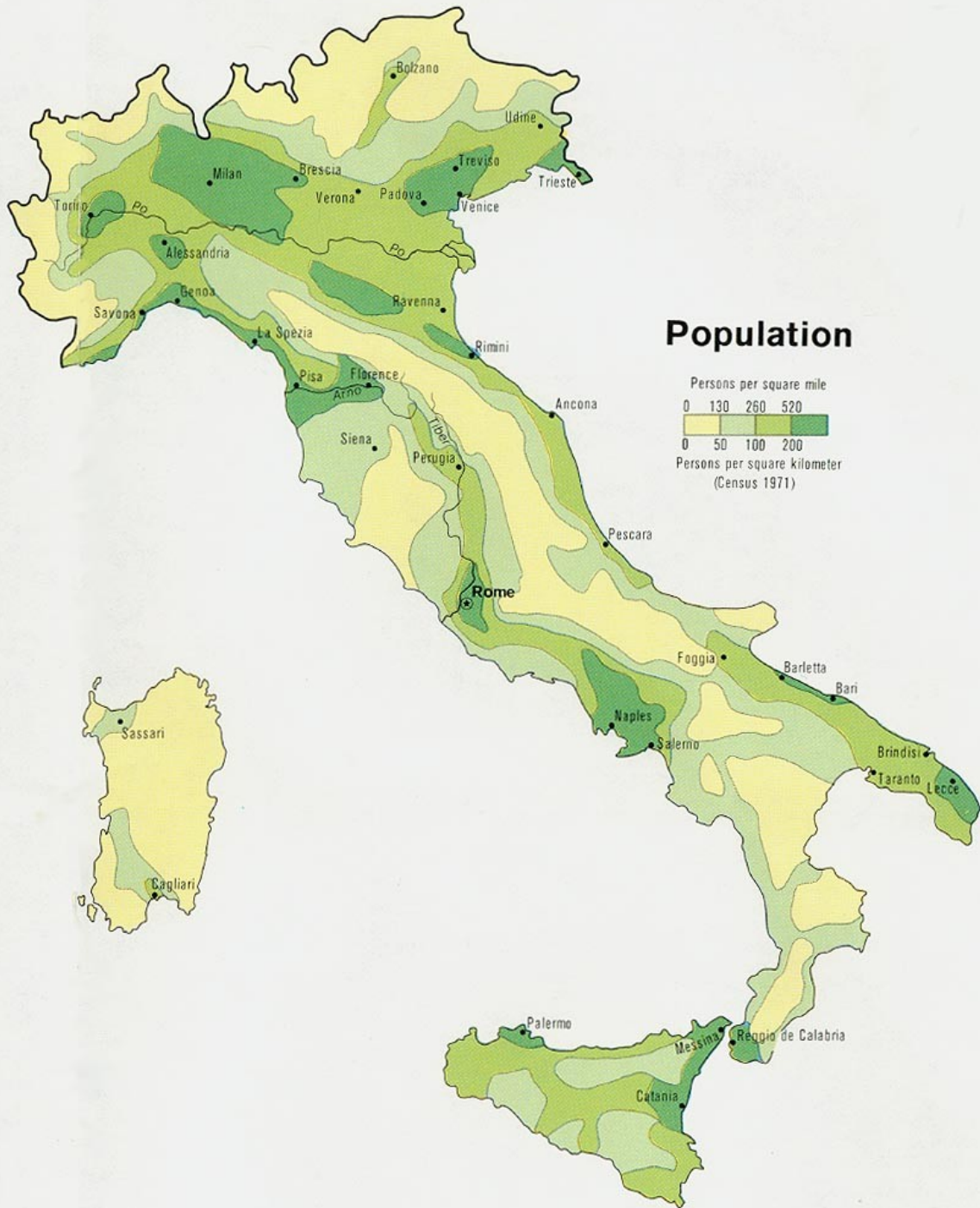
Ethnic Distribution

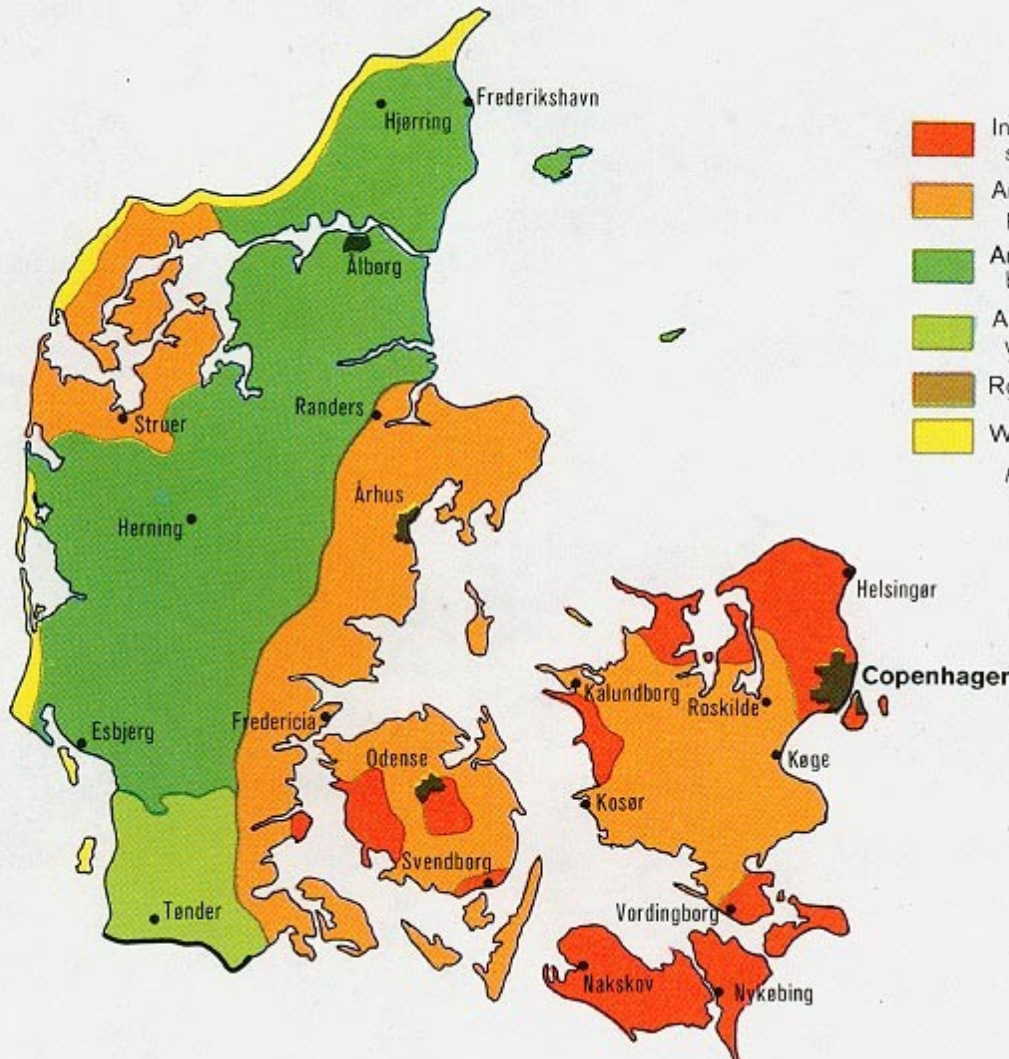
Demografické regiony v EU

Demografické regiony v EU

Zemědělské regiony v EU

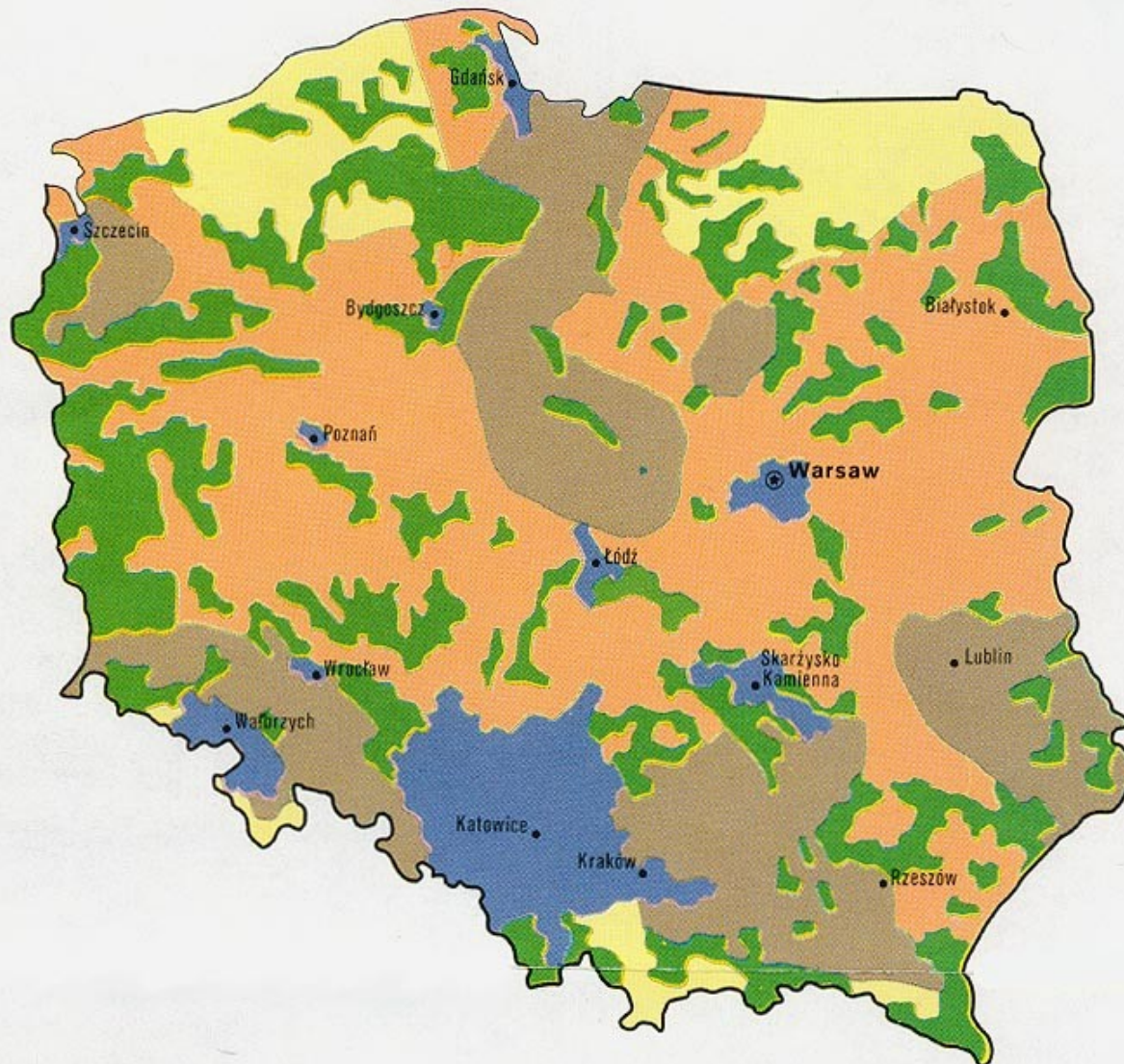

Land Use

- Intensive animal farming with barley, wheat, sugar beets, fruit, and market gardening
- Animal farming with barley, wheat, rye, potatoes and sugar beets
- Animal farming with fodder crops, barley, and root crops
- Animal farming on meadow land with oats and root crops
- Rough grazing
- Waste land

Forests and wood lands account for less than 12% of the total land area

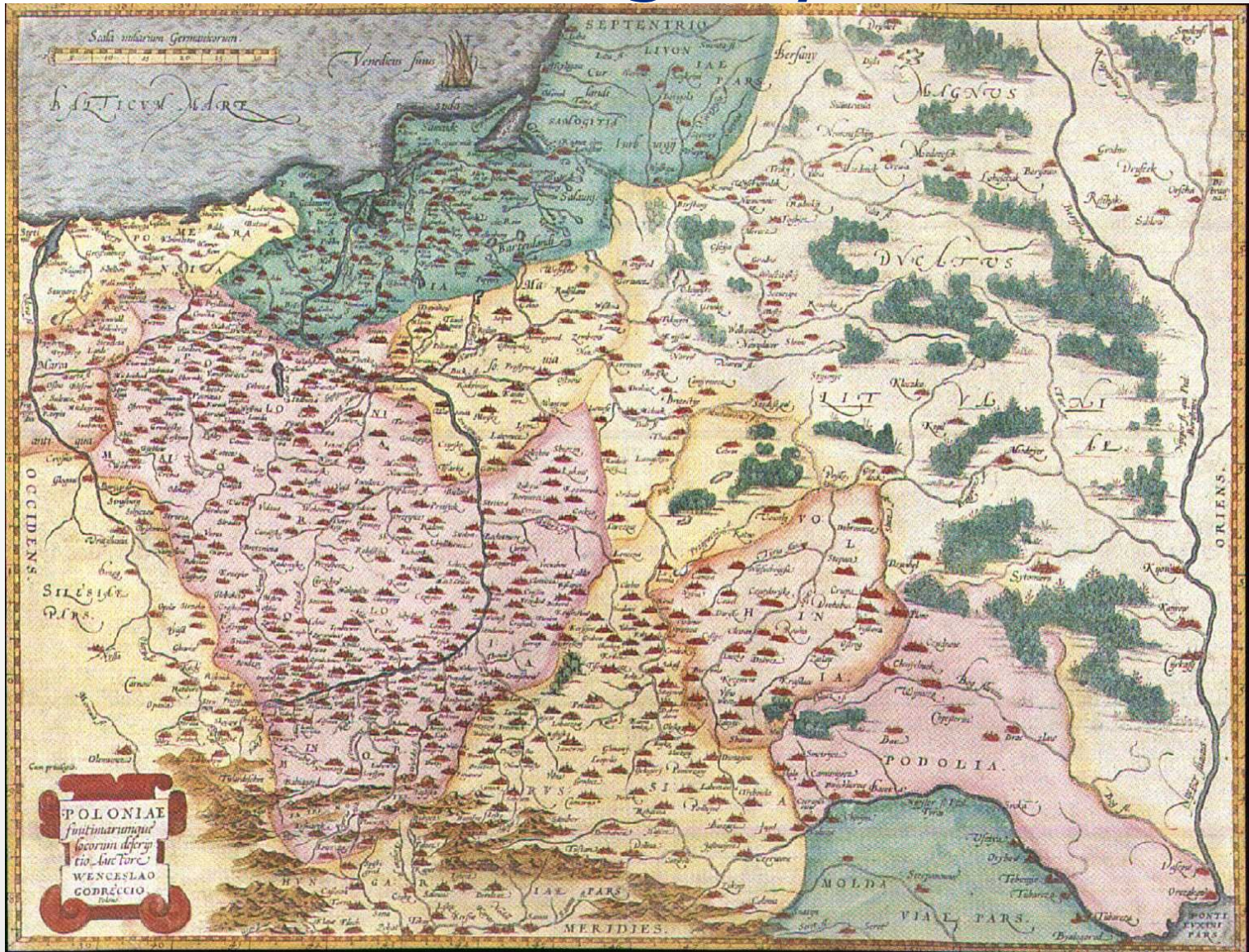
Zemědělské regiony v EU

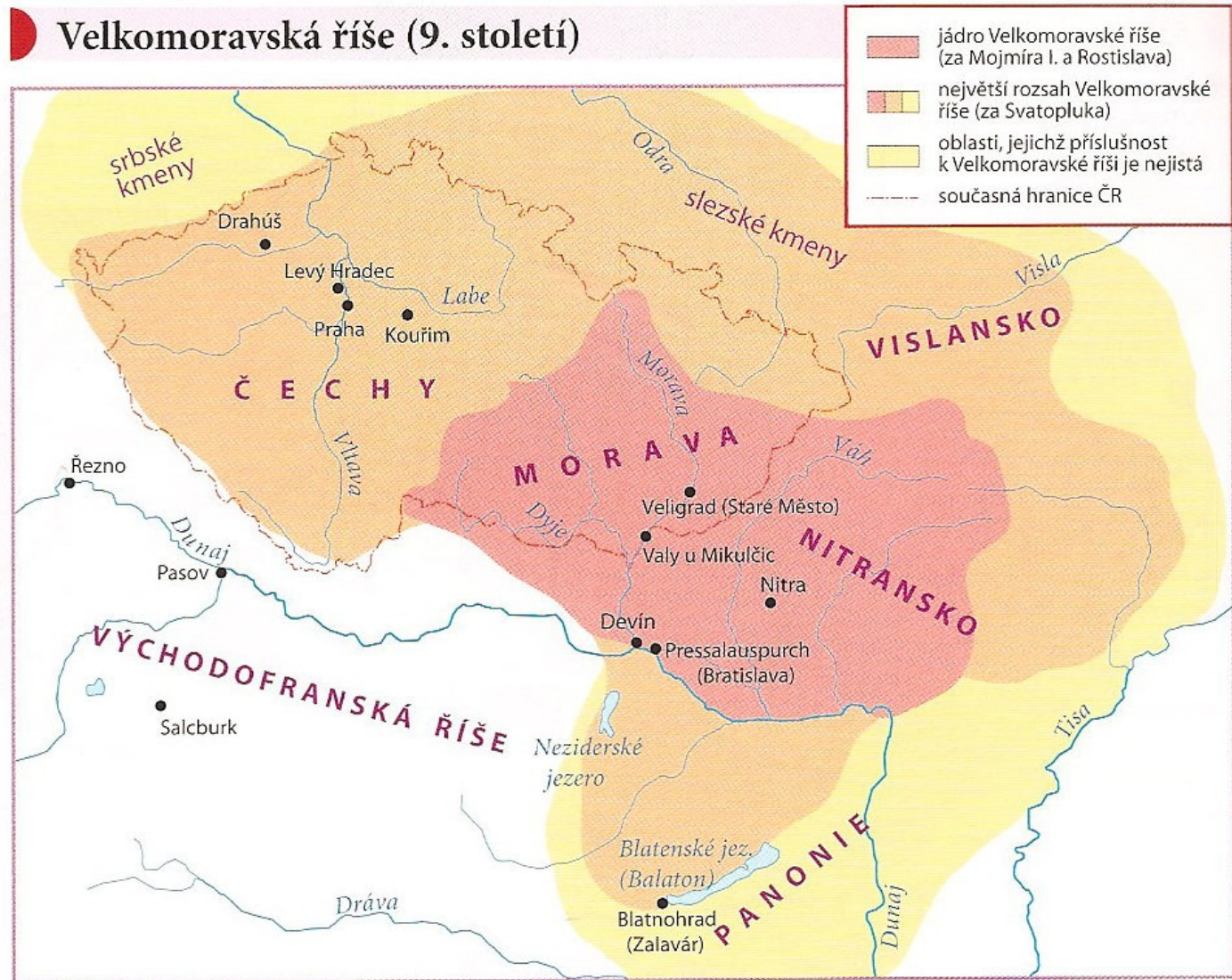
Land Utilization

- Urbanized or industrialized area
- Forest
- AGRICULTURE**
 - Oats, potatoes, livestock
 - Rye, potatoes, livestock
 - Wheat, sugar beets, livestock

Historické regiony v EU

Historické regiony ČR

Historické regiony ČR

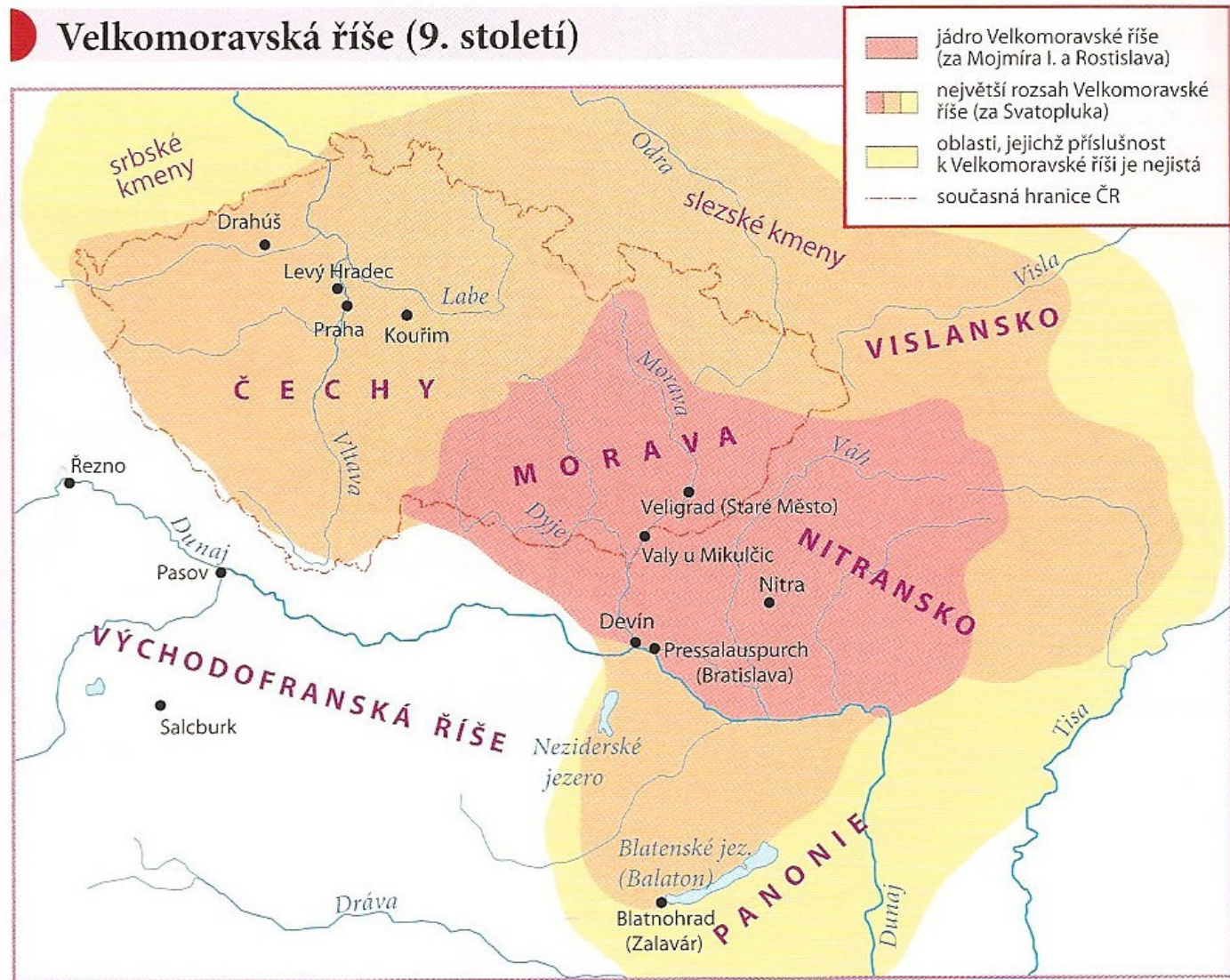
Československo (r. 1990)

MAĎARSKO	popis státu
Česká republika	popis republiky v rámci československé federace
• Praha	hlavní město s popisem

1 : 6 000 000

Historické regiony ČR

Historické regiony ČR

Rakousko-Uhersko (1867–1918)

- současná hranice ČR
- Praha významná města

Historické regiony ČR

Československo (r. 1990)

MAĎARSKO popis státu
Česká republika popis republiky v rámci československé federace
 Praha hlavní město s popisem

